

İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi

Dövlət Proqramı çərçivəsində
XARİCDƏ TƏHSİL

Ən çox verilən suallara
CAVABLAR

Bakı - 2011

Bu nəşr ABŞ-ın Azərbaycandakı Səfirliyinin maliyyə dəstəyi ilə İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzinin icra etdiyi “Azərbaycanlı gənclərin 2007-2015-ci illərdə xaricdə təhsili ilə bağlı dövlət proqramının tətbiqinə dair ictimai maarifləndirmə” layihəsi çərçivəsində çap olunub. Kitabın məzmununa görə ABŞ Səfirliyi məsuliyyət daşımır.

Kitabda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 16 aprel tarixli, 2090 sayılı Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq dövlət hesabına xarici ali təhsil ocaqlarında təhsilin şərtləri, iddiaçıların seçim qaydaları, ölkələr üzrə aylıq xərc normaları, prioritet ixtisaslar, təhsil haqlarının ödənilməsi qaydaları barədə ətraflı məlumat verilib. Nəşrdə Dövlət Proqramı çərçivəsində xarici universitetlərdə ali təhsilin müxtəlif pillələri üzrə təhsil almağın qayda və şərtləri sadə və anlaşıqlı olması səbəbindən sual-cavab şəklində oxuculara təqdim olunub. Kitab maarifləndirici xarakterlidir. Kitabdan xarici ali təhsil müəssisələrində bakalavriat, magistratura, aspirantura, doktorantura, ordinatura, rezidentura pillələrində təhsil almaq istəyən azərbaycanlı gənclər faydalana bilərlər.

CBS mətbəəsində çap olunub. Tiraj: 500 ədəd

? Xaricdə təhsil üzrə dövlət proqramı nə vaxt və hansı məqsədlə qəbul olunub?

- “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 16 aprel tarixli, 2090 sayılı sərəncamı ilə təsdiq edilib.

Dövlət Proqramının əsas məqsədi ölkədə rəqabət qabiliyyətli iqtisadi sistemin formalaşdırılması və davamlı inkişafın təmin edilməsi baxımından ölkənin müasir tələblərə cavab verən kadrlara ehtiyacının ödənilməsi, Azərbaycan gənclərinin ümumbəşəri dəyərlər əsasında layiqli ali təhsil almaları üçün lazımi şəraitin yaradılması, istedadlı gənclərin dünyanın aparıcı ölkələrində təhsil almaq imkanlarının genişləndirilməsi prosesinin mütəşəkkilliyi və səmərəliliyinin artırılmasını təmin etməkdən ibarətdir.

? 2007-2015-ci illərdə Dövlət Proqramı ilə xaricdə təhsil almaq üçün nə qədər tələbə göndərilməsi nəzərdə tutulub?

- Dövlət Proqramının 4-cü bəndinə əsasən, proqram çərçivəsində xaricdə dövlət hesabına təhsil almağa göndərilən Azərbaycan gənclərinin təhsilin bütün pillələri üzrə illik sayının

2015-ci ildə 1000 nəfərə, onların ümumi sayının isə 2007-2015-ci illərdə 5000 nəfərə çatdırılması nəzərdə tutulur.

2007-ci ildə dövlət proqramı çərçivəsində xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil almaq üçün 74, 2008-ci ildə 164, 2009-cu ildə 319, 2010-cu ildə 250 nəfərin xərcləri ödənilib, 2011-ci ildə isə 421 nəfərin proqramdan bəhrələnməsi proqnozlaşdırılır. Beləliklə, son 5 ildə cəmi 1228 nəfər bu proqramdan bəhrələnib. Onların 1154 nəfəri Neft Fondundan ayrılan vəsait hesabına maliyyələşdirilir.

? Dövlət Proqramı hansı mənbələrdən maliyyələşir?

- Dövlət Proqramının 5-ci bəndində göstərilir ki, “Dövlət Proqramının ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında strateji əhəmiyyəti nəzərə alınaraq onun icrasında Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondunun vəsaitindən, dövlət büdcəsindən ayırmalardan, beynəlxalq təşkilatların (fondların) texniki-maliyyə yardımlarından, kreditlərindən və qrantlarından, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq xarici və yerli hüquqi və fiziki şəxslərin ianələrindən və qanunvericiliklə qadağan olunmayan digər mənbələrdən daxil olan vəsaitlərdən istifadə oluna bilər.”

İndiyədək Proqramın maliyyələşdirilməsi üçün yalnız iki mənbədən istifadə edilib. 2007-

2008-ci tədris ilində proqram çərçivəsində xaricdə təhsil alan şəxslərin 2,2 milyon manat təşkil edən xərcləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan maliyyələşdirilib. Ondan sonrakı illərdə xərclər istisnasız olaraq Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondundan maliyyələşdirilib. Belə ki, 2008-ci ildə Fondun büdcəsindən proqramın icrası üçün 5 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulub, ondan 2,30 milyon manat xərclənib. 2009-cu ildə 10 milyon manat ayrılması nəzərdə tutulub, 7,91 milyon manat xərclənib, 2010-cu ildə 10 milyon manat ayrılması nəzərdə tutulub 9,61 milyon manat xərclənib. 2011-ci ildə bu istiqamətə Fondan 15 milyon manat ayrılması nəzərdə tutulub ki, ilin ilk 9 ayında bunun cəmi 5.93 milyon manatı xərclənib.

? Xaricdə təhsil proqramından hansı gənclər bəhrələnə bilirlər?

- Proqramdan bəhrələnmək istəyən şəxslərə qoyulan tələbləri müəyyənləşdirmək üçün Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları” hazırlanaraq 2008-ci il 3 iyun tarixli, 128 nömrəli qərarla təsdiq edilib. Həmin qaydalara əsasən, “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq ölkədə rəqabət

qabiliyyətli iqtisadi sistemin formalaşdırılması və davamlı inkişafın təmin edilməsi baxımından prioritet sahələrdə tələb olunan ixtisaslar üzrə nüfuzlu xarici təhsil müəssisələrində təhsil alacaq gənclər bakalavriat təhsil səviyyəsi üzrə 29 yaşınadək, magistratura və doktorantura təhsil səviyyələri, o cümlədən rezidentura üzrə isə 35 yaşınadək olan və adıçəkilən qaydalarda nəzərdə tutulan tələblərə cavab verən Azərbaycan vətəndaşları sırasından seçilir.

? Xaricdə təhsil proqramı çərçivəsində hansı səviyyədə təhsil almaq mümkündür?

- Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na görə, proqram çərçivəsində bakalavr, magistr, elmlər namizədi və elmlər doktoru səviyyəsində təhsil almaq mümkündür.

? Xaricdə bakalavr təhsili almaq istəyən iddiaçılar qarşısında hansı tələblər qoyulur?

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na əsasən xaricdə bakalavr dərəcəsi almaq istəyən iddiaçılar ölkənin ali təhsil müəssisələrinin

bakalavriat səviyyəsinə tələbə qəbulu üzrə aparılan test imtahanları çərçivəsində texniki sahələr üzrə ən azı 550 bal, digər sahələr üzrə ən azı 600 bal toplamaladırlar. Onlar həmçinin tam orta və ya orta ixtisas təhsilinə malik olmalı, Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsində təhsil almalıdırlar. Bundan əlavə, proqramda iştirak etmək istəyənlər həm də ilk dəfə olaraq ali təhsil (bakalavr dərəcəsi) almaq məqsədi ilə təsdiq olunmuş prioritet ixtisaslar üzrə xarici ali təhsil müəssisələrinə özləri daxil olmalı və burada təhsil almalı, dövlət dilini və seçilmiş xarici ali təhsil müəssisəsində tələb olunan tədris dilini bilməlidirlər.

Artıq xarici ali təhsil müəssisələrində təhsil alanların cari müvəffəqiyyət dərəcəsinin orta balı 5 ballı sistem üzrə 4 baldan və ya təhsil aldığı ali təhsil müəssisəsində tətbiq edilən qiymətləndirmə sistemi üzrə bunun ekvivalentindən aşağı olmamalıdır.

Seçilmiş xarici ali təhsil müəssisəsində tədris dilinə tələb olunan minimal səviyyə bu təhsil müəssisələri tərəfindən təsdiq olunmuş tələblər əsasında Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilir.

? Xaricdə bakalavr təhsili almaq üçün müraciət etdikdə hansı sənədləri təqdim etmək lazımdır?

- Qaydalara əsasən xaricdə bakalavr təhsili almaq istəyən iddiaçılar aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

1. *Elektron ərizə (çap edilərək imzalanmış nüsxə);*
2. *Xarici ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunanlar üçün qəbul haqqında müvafiq sənədin notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surəti və ümumi orta təhsil haqqında və ya orta ixtisas təhsili haqqında notarial qaydada təsdiq edilmiş sənədin surəti;*
3. *Xarici ali təhsil müəssisəsində təhsil alanlar üçün müvafiq ali məktəbdə təhsil almaq barədə təsdiqlənmiş sənədin və transkriptin (fənlər üzrə akademik göstəricilər) notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surətləri;*
4. *Ölkənin ali təhsil müəssisələrinin bakalavr səviyyəsində təhsil alanlar üçün tələbə qəbulu üzrə aparılan test imtahanında göstərdiyi nəticələri təsdiq edən sənəd, təhsil aldığı ali məktəb tərəfindən verilmiş arayış və transkript (fənlər üzrə akademik göstəricilər);*
5. *Tələb olunan tədris dili imtahanının (TOEFL, IELTS və s.) və digər imtahanların verilməsi üzrə müəyyən olunmuş rəsmi sertifikatın notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (əgər varsa);*
6. *Bitirdiyi ümumi orta və ya orta ixtisas*

- təhsili və ya hazırda təhsil aldığı ali təhsil müəssisəsi tərəfindən rəsmi şəkildə təsdiqlənmiş tövsiyə məktubları (2 ədəd);*
- 7. Fəxri təltiflər, sertifikatlar, diplomlar və digər bu kimi sənədlərin surətləri (əgər varsa);*
 - 8. Sağlamlıq haqqında AZS-086 nömrəli tibbi arayış;*
 - 9. Tərcümeyi-hal (CV);*
 - 10. 3,5x4,5 sm ölçüdə 6 ədəd rəngli fotosəkil;*
 - 11. Şəxsiyyət vəsiqəsinin surəti;*
 - 12. Ümumvətəndaş pasportunun surəti.*

Qeyd: Müvafiq müsabiqədə iştirak etmək istəyənlər elektron ərizə formasını doldurub, çap edib imzaladıqdan sonra Təhsil Nazirliyində qeydiyyatlarını təsdiq etdirməlidirlər.

Müraciətlərin təsdiqi elektron ərizə doldurularkən ərizəçilər tərəfindən seçilmiş qəbul vaxtlarında Təhsil Nazirliyində həyata keçirilir.

? Xaricdə magistr, elmlər namizədi və elmlər doktoru səviyyəsini almaq istəyən iddiaçılar qarşısında hansı tələblər qoyulur?

- Qaydalarda xarici ölkələrdə magistr, elmlər namizədi, elmlər doktoru dərəcəsi almaq istəyən iddiaçılara qarşı aşağıdakı tələblər irəli sürülür:
 - *bakalavr dərəcəsinə malik olanlar (yalnız magistr dərəcəsi almaq istəyən iddiaçılar üçün);*

- magistr dərəcəsinə malik olanlar;
- Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin bakalavrdan yuxarı təhsil pillələrində təhsil alanlar;
- təsdiq edilmiş prioritet ixtisaslar və təhsil pillələri üzrə xarici ali təhsil müəssisələrinə özləri daxil olan, təhsil almaq üçün dəvət alan, hazırda təhsil alan şəxslər;
- Magistr dərəcəsi almaq istəyən şəxslər ölkənin ali təhsil müəssisələrinin magistratura pilləsinə tələbə qəbulu üzrə aparılan test imtahanları çərçivəsində texniki sahələr üzrə ən azı 70 bal, digər sahələr üzrə ən azı 80 bal toplamalıdırlar;
- bütün iddiaçıların ali təhsil haqqında diplom üzrə ixtisası xaricdə oxumaq üçün seçilmiş ixtisasa uyğun olmalıdır;
- dövlət dilini və seçilmiş xarici ali təhsil müəssisəsində tələb olunan tədris dilini bilməlidirlər;
- elmlər namizədi və ya elmlər doktoru (PhD) dərəcəsi almaq istəyən iddiaçılar yuxarıda qeyd olunmuş tələblərdən əlavə, magistr dərəcəsinə malik olmalı, xarici təhsil müəssisələrinə özləri qəbul olunmalıdırlar.
- Seçilmiş xarici ali təhsil müəssisəsində tədris dilinə tələb olunan minimal səviyyə bu təhsil müəssisələri tərəfindən təsdiq edilmiş tələblər əsasında Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyən olunur.

? Xaricdə magistr, elmlər namizədi və elmlər doktoru səviyyəsini almaq istəyənlər hansı sənədləri təqdim etməlidirlər?

- Proqram çərçivəsində xaricdə magistr, elmlər namizədi və elmlər doktoru səviyyəsini almaq istəyən iddiaçılar aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

1. *Elektron ərizə (çap edilərək imzalanmış nüsxə);*
2. *Xarici ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunanlar üçün qəbul haqqında müvafiq sənədin notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surəti;*
3. *Xarici ali təhsil müəssisəsində təhsil alanlar üçün müvafiq ali məktəbdə təhsil almaq barədə təsdiqlənmiş sənədin və transkriptin (fənlər üzrə akademik göstəricilər) notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surətləri;*
4. *Ölkənin ali təhsil müəssisələrinin magistratura və digər səviyyələrində təhsil alanlar üçün təhsil aldığı ali məktəb tərəfindən verilmiş arayış və transkript (fənlər üzrə akademik göstəricilər);*
5. *İşlədiyi müəssisədən və ya təhsil aldığı ali məktəbdən 2 ədəd tövsiyə məktubu (xaricdə təhsil alan və ya işləyənlər üçün – notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surətləri);*

6. *Notarial qaydada təsdiq edilmiş ali təhsil haqqında bakalavr, magistr və ya elmlər namizədi diplomlarının əlavələrlə birlikdə surətləri (xaricdə təhsilini başa vuranlar üçün – notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surətləri);*
7. *Tələb olunan tədris dili imtahanının (TOEFL, IELTS və s.) və digər imtahanların verilməsi üzrə müəyyən olunmuş rəsmi sertifikatın notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (əgər varsa);*
8. *Digər təhsil müəssisələrində, kurslarda, ordinatura, aspirantura və magistraturada oxumağı təsdiqləyən sənədlərin notarial qaydada təsdiqlənmiş surətləri (xaricdə təhsilini başa vuranlar üçün – notarial qaydada tərcümə və təsdiq edilmiş surətləri);*
9. *Sağlamlıq haqqında AZS-086 nömrəli tibbi arayış;*
10. *Elmlər namizədi və ya elmlər doktoru dərəcəsi almaq üçün xarici ölkədə təhsil almaq istəyən şəxslər üçün müvafiq sənədlərə əlavə olaraq tədris və tədqiqat işinə dair ümumi məlumat, həmçinin, məqalə, tezis, monoqrafiya, digər elmi nəşrlər və tədris-metodiki işlərin siyahısı;*
11. *Tərcümeyi-hal (CV);*
12. *3,5x4,5 sm ölçüdə 6 ədəd rəngli fotosəkil;*
13. *Şəxsiyyət vəsiqəsinin surəti;*
14. *Ümumvətəndaş pasportunun surəti.*

Qeyd: Müvafiq müsabiqədə iştirak etmək istəyənlər elektron ərizə formasını doldurub, çap edib imzaladıqdan sonra Təhsil Nazirliyində qeydiyyatlarını təsdiq etdirməlidirlər. Müraciətlərin təsdiqi elektron ərizə doldurularkən ərizəçilər tərəfindən seçilmiş qəbul vaxtlarında Təhsil Nazirliyində həyata keçirilir.

? Müraciət edənlər üçün seçim meyarları necə müəyyənləşdirilir?

Proqrama əsasən xaricdə təhsil alacaq gənclərin seçim meyarları müvafiq təhsil proqramları üzrə Dövlət Proqramında müəyyən edilən prinsiplər əsasında müəyyənləşdirilir və müvafiq qaydalar hazırlanır. Xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil alacaq gənclərin seçimində başlıca meyar onların istedadı, bilik və bacarığıdır. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən proqramda nəzərdə tutulan prinsiplər əsasında “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları” təsdiq olunub.

Xüsusi istedadlı, lakin xarici dil problemi olan gənclər üçün xarici dil təlimləri təşkil edilə bilər. Yalnız müəyyən olunmuş prioritet sahələr (ixtisaslar) üzrə təsdiq edilmiş siyahıdakı nüfuzlu xarici təhsil ocaqları tərəfindən qəbul olunanlar Dövlət Proqramı çərçivəsində maliyyələşdirilə bilər.

? Xaricdə təhsil alanlarla rəsmiləşmə necə aparılır?

- Bu proses Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 27 noyabr tarixli, 261 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” na əsasən Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları” ilə tənzimlənir. Qaydalara əsasən, belə rəsmiləşdirmə xaricdə təhsil alanların təsdiq olunmuş siyahısına əsasən müvafiq qaydada xaricdə təhsil alanların özləri və yaxud onların xaricdə təhsilini təşkil edəcək tərəfdaş qurum tərəfindən təqdim olunmuş sənədlər (müvafiq ölkənin təhsil müəssisəsinə qəbul olunmasına dair rəsmi sənəd, dəvət sənədi, təhsil, yataqxana, gündəlik yaşayış, tibbi sığorta və digər xərclərin ödənilməsini təsdiq edən sənəd və s.) və ya müvafiq təhsil müəssisəsi ilə Təhsil Nazirliyi, yaxud tələbə arasında bağlanmış fərdi müqavilə əsasında aparılır.

? Xaricdə təhsil alanla müqaviləni dövlət adından kim bağlayır və orada hansı məqamlar əksini tapır?

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na əsasən təqaüdcü ilə təhsilin təşkili barədə müqaviləni Təhsil Nazirliyi bağlayır. Təhsil Nazirliyi ilə xaricdə təhsil alan arasında bağlanmış müqavilənin

forması Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 27 noyabr tarixli, 261 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilib.

Müqavilədə:

1. Müqavilənin predmeti;
2. Tərəflərin hüquq və vəzifələri;
3. Müqavilənin ümumi xərcləri;
4. Xərclərin ödəniş qaydası;
5. Tərəflərin məsuliyyəti;
6. Müqavilənin ləğv edilməsi qaydası;
7. Fors-major;
8. Mübahisələrin həlli qaydası;
9. Qüvvədə olma müddəti;
10. Digər şərtlər;
11. Tərəflərin rekvizitləri və imzaları bəndləri var.

Müqavilə ilə yanaşı, təhsil alan tərəfindən “Təhsil Nazirliyinin təqaüdçünün təhsilinin təşkili üzrə göstərdiyi xidmətlərin siyahısı” adlı 1 nömrəli Əlavə və “Xarici ölkələrin təhsil müəssisələrinin və ya tərəfdaş qurumların tələbi ilə Təhsil Nazirliyi tərəfindən ödənilən xərclər” adlanan 2 nömrəli Əlavə də imzalanır.

? Təhsil alanla bağlanan müqavilə Təhsil Nazirliyinə hansı hüquqları verir?

- Müqavilədə Təhsil Nazirliyinin aşağıdakı hüquqları əksini tapıb:

- Müqaviləyə 1 nömrəli əlavəyə müvafiq olaraq xidmətlər göstərmək;

- Müqavilənin “Xərclərin ödəniş qaydası” adlanan 4-cü bəndinə müvafiq olaraq ödənişləri həyata keçirmək;
- Təhsil alandan təhsil aldığı müddət ərzində qəbul edən tədris müəssisəsinin qayda və tələblərinə riayət edilməsini tələb etmək;
- Təhsil Nazirliyi bağlanmış müqavilə əsasında təhsil alanların təhsilinin təşkili üzrə Təhsil Nazirliyinə xidmət göstərən xarici tərəfdaş qurumun xidmətlərindən yararlanıla bilər;
- Müqavilənin “Müqavilənin ləğv edilməsi qaydası” adlanan 6-cı bəndində qeyd olunan əsaslarla müqaviləyə birtərəfli qaydada vaxtından əvvəl xitam vermək;
- Təhsil alan tərəfindən müqavilənin şərtləri pozulduqda çəkilən xərclərin qaytarılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə müvafiq olaraq çəkilmiş xərclərin məbləğinin geri qaytarılmasını tələb etmək.

? Müqaviləyə əsasən təhsil alanın hansı hüquq və öhdəlikləri var?

- Müqavilədə təhsil alanın aşağıdakı öhdəlik və hüquqları əksini tapır:
- Müəyyən edilmiş müddətlərdə faktiki cəkilmiş xərcləri təsdiq edən ödəniş sənədlərini - qəbzləri, çekləri, biletləri (nəqliyyat xərcləri ödəndikdə) və digər sənədləri təqdim etmək;

- Müqaviləyə uyğun olaraq müəyyən edilmiş təhsil xərcləri daxilində xarici təhsilini müvəffəqiyyətlə başa çatdırmaq;
- Azərbaycan Respublikasının və olduğu ölkənin qüvvədə olan qanunvericiliyini, həmçinin, ümumi qəbul olunmuş əxlaq və davranış qaydalarını pozmamaq;
- Qəbul edən tədris müəssisəsinin daxili intizam və yaşayış qaydalarına riayət etmək;
- Tədris müəssisəsinin təyin etdiyi müddət ərzində seçdiyi ixtisas üzrə tədris planlarını və tədris programlarını yerinə yetirmək;
- Semestr bitdikdən sonra 10 (on) təqvim günü ərzində Təhsil Nazirliyinə elektron şəkildə Təhsil Nazirliyinin təyin etdiyi forma üzrə aralıq semestr hesabatlarını və tədris ili bitdikdən sonra 20 (iyirmi) təqvim günü ərzində təhsil alanın illik tədrisinin nəticələrinə dair tədris müəssisəsinin rəsmi çıxarışları və şəhadətnamələri (əsilləri) əlavə olunmaqla illik hesabatı, aldığı bilik və ixtisasın Azərbaycan Respublikası maraqları naminə ən yaxşı halda istifadə edilməsi üzrə rəy və təkliflərini təqdim etmək;
- Öz hərəkətləri ilə tədris müəssisəsinə maddi zərər vurduqda, təhsil aldığı ölkənin qanunvericiliyinə müvafiq olaraq tədris müəssisəsinə dəymiş maddi zərəri vaxtında odəmək;
- Əlaqə məlumatlarının dəyişildiyi təqdirdə, 10 (on) təqvim günü ərzində ünvanların,

e-mail və telefonların dəyişilməsi haqqında məlumat vermək;

- *Təhsil Nazirliyindən şifahi və ya yazılı sorğu alındığı andan 10 (on) təqvim günü ərzində Təhsil Nazirliyinə müqavilənin icrası üçün tələb olunan sənədləri, o cümlədən təhsil alanın iş yeri haqqında sənədləri təqdim etmək;*
- *Müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsini çətinləşdirən və ya mümkünsüz edən hallar haqqında Təhsil Nazirliyinə 20 (iyirmi) təqvim günü ərzində məlumat vermək;*
- *Tədris müddəti bitdikdən sonra 2 ay ərzində Azərbaycan Respublikasına qayıtmaq və aldığı ixtisas üzrə Azərbaycan Respublikasında 5 (beş) il fasiləsiz işləmək.*
- *Azərbaycanın diplomatik nüamyəndəliklərinin və diasporun təşkil etdiyi tədbirlərdə iştirak etmək;*
- *Təhsil alanın Təhsil Nazirliyindən müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsini tələb etmək hüququ vardır.*

? Müqaviləyə əsasən tərəflərin hansı məsuliyyətləri var?

- Tərəflər müqavilə üzrə öhdəlikləri yerinə yetirmədikdə və ya lazımi səviyyədə yerinə yetirmədikdə, onlar Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə müvafiq olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Müqavilə təhsil alanın aşağıdakı məsuliyyətlərini müəyyənləşdirir:

- *Təhsil alan Komissiya tərəfindən üzrsüz hesab edilən səbəblərə görə Təhsil Proqramından çıxarıldıqda, təhsilini başa vurduqdan sonra 2 (iki) ay müddətində ölkəyə qayıtmadıqda və könüllü olaraq təhsilini davam etdirmədikdə, Təhsil Nazirliyi tərəfindən onun təhsilinə çəkilən bütün faktiki xərcləri 2 (iki) aydan gec olmayaraq qaytarmalıdır.*
- *Dövlət Proqramı çərçivəsində xarici dil və baza hazırlığı keçməsi məqsədi ilə xarici ölkəyə göndərilən, lakin müvafiq proqramı ali təhsilə başlamaq üçün tələb olunan səviyyədə mənimsəyə bilməyən təhsil alan Komissiyanın qərarı ilə təhsil proqramından çıxarılır və Təhsil Nazirliyi tərəfindən çəkilmiş bütün xərcləri Nazirliyə 2 (iki) aydan gec olmayaraq qaytarmalıdır.*
- *Təhsil alan bu müqavilə ilə üzərinə götürdüyü “Təhsil Nazirliyindən şifahi və ya yazılı sorğu alındığı andan 10 (on) təqvim günü ərzində Təhsil Nazirliyinə bu müqavilənin icrası üçün tələb olunan sənədləri, o cümlədən, təhsil alanın iş yeri haqqında sənədləri təqdim etmək” tələbini yerinə yetirmədikdə Təhsil Nazirliyinin onun axtarışına çəkdiyi xərci ödəyir.*
- *Təhsil alanın Tibbi-sosial Ekspert Komissiyasının (TSEK) arayışı ilə təsdiqlənmiş xəstəliyi nəticəsində tədris müəssisəsində təhsilini davam etdirməsi mümkünsüz olduğu halda, Komissiyanın qərarı əsasında*

təhsil alan o müddətə qədər çəkilmis xərclərin ödənilməsindən azad edilə bilər.

? Müqaviləyə hansı hallarda və kim tərəfindən xitam verilə bilər?

- Müqavilə aşağıdakı hallarda ləğv edilə bilər:
- *Təhsil alan üzərinə götürdüyü öhdəlikləri tam və ya lazımı qaydada yerinə yetirmədikdə, müqavilə birtərəfli qaydada Komissiyanın qərarına əsasən Təhsil Nazirliyi tərəfindən ləğv edilir. Müqavilənin ləğv edilməsinə səbəb olmuş halları əsaslandırmaqla, Təhsil Nazirliyi tərəfindən Komissiyaya məlumat təqdim olunur.*
- *Təhsil alan təhsilini davam etdirməkdən könüllü olaraq imtina etdiyi halda, müqavilə Təhsil Nazirliyinin qərarı ilə ləğv edilir.*
- *Müqavilənin ləğv edilməsi tələbi ilə çıxış edən tərəf digər tərəfə yazılı bildiriş göndərir. Müqavilənin ləğvi haqqında bildirişi alan tərəf həmin bildirişi aldıqdan sonra 15 (on beş) təqvim günü ərzində digər tərəfə cavab ünvanlamalıdır.*

? Tərəflər hansı hallarda müqavilədə nəzərdə tutulan məsuliyyətdən azad ola bilərlər?

- Tərəflər müqaviləyə uyğun olaraq üzərlərinə götürülmüş öhdəliklərin müqavilə imzalandıqdan

sonra baş vermiş müəyyən fəvqəladə, qarşısızalmaz hadisələr nəticəsində yerinə yetirilmədiyi hallarda məsuliyyətdən azad edirlər.

Bu zaman qarşısızalmaz hallara istinad edən tərəf qeyd olunan halların yarandığı vaxtdan 10 təqvim günü müddətində digər tərəfi məsələ ilə yazılı şəkildə xəbərdar edir və onun tələbinə əsasən səlahiyyətli dövlət orqanı tərəfindən hadisəni təsdiq edən rəsmi sənədi ona təqdim edir. Məlumatda baş vermiş hadisənin xarakteri təsvir edilməli və mümkün olduqda, hadisənin tərəflərin bu müqavilə üzrə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə təsirinin qiymətləndirilməsi əks etdirilməlidir.

Eyni zamanda, həmin hallar aradan qaldırıldıqda, dərhal bu haqda digər tərəfi yazılı surətdə məlumatlandırılmalıdır. Bu zaman müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi müddəti qeyd olunmalıdır. Əgər bildiriş göndərilməyibsə (və ya vaxtında göndərilməyibsə) onda məlumat verməməyə (və ya vaxtında məlumat verməməyə) görə xərcləri onu yaradan tərəf ödəməlidir.

Müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilmə müddəti qarşısızalmaz qüvvə hallarının qüvvədə olduğu müddət ərzində uzadılır. Qarşısızalmaz qüvvə halları 2 (iki) aydan çox davam edirsə, istənilən tərəf müqaviləni məhkəməyə müraciət etmədən, digər tərəfi müqavilənin şərtlərinə müvafiq olaraq məlumatlandıraraq poza bilər.

? Təhsil Nazirliyi təhsil alana hansı xidmətləri göstərir?

- Təhsil Nazirliyinin təhsil alana göstərdiyi xidmətlər Təhsil Nazirliyi ilə xaricdə təhsil alan arasında bağlanmış müqaviləyə 1 nömrəli əlavədə əksini tapıb. Həmin əlavəyə görə, Təhsil Nazirliyi təhsil alana onun (bakalavr, magistr, doktor və s.) dərəcəsi alması üçün xarici təhsil müəssisəsinin seçilməsi (xarici tədris müəssisələrinə müstəqil daxil olmuş şəxsləri istisna etməklə), xarici tədris müəssisəsində tədris proqramının seçilməsi (xarici tədris müəssisələrinə müstəqil daxil olmuş şəxsləri istisna etməklə), təhsil alanın dil və baza hazırlığı üçün xarici tədris müəssisəsinin seçilməsi, Dövlət Proqramı üzrə təqaüdcüyə tədris müəssisəsində təhsil müddətində təşkilati yardımın göstərilməsi, təhsil alanın tədris müəssisəsində maraqlarının təmin edilməsi, lazım gəldikdə mübahisələrin, münaqişələrin və fikir ayrılıqlarının həllində ona kömək göstərilməsi kimi xidmətləri göstərir.

? Xaricdə təhsil alanın təhsil xərclərinin əvvəlcədən ödənməsi mümkündürmü?

- Bəli. Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”na Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi

Qaydaları”na əsasən təhsil alanların xarici ölkələrin təhsil müəssisələrinə şərti qəbul olunması ilə bağlı müvafiq sənəd təqdim edildiyi və təhsillə bağlı bəzi zəruri xərclərin tələb olunduğu bildirildiyi təqdirdə, bu təhsil müəssisəsinin tələblərinə uyğun olaraq Təhsil Nazirliyi tərəfindən qabaqcadan (depozit olaraq) müəyyən ödənişlər həyata keçirilə bilər.

? Xaricdə təhsil alanın hansı xərcləri ■ dövlət tərəfindən ödənilir?

- Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” na Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları”na və “Təhsil Nazirliyi ilə xaricdə təhsil alan arasında bağlanmış Müqaviləyə” 2 nömrəli əlavəyə (Xarici ölkələrin təhsil müəssisələrinin və ya tərəfdaş qurumların tələbi ilə Təhsil Nazirliyi tərəfindən ödənilən xərclər) əsasən, proqram çərçivəsində xaricdə təhsil alanların aşağıdakı xərcləri dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir:

- *Təhsil haqqı xərcləri;*
- *Yaşayış xərcləri (yataqxana və ya ev kirayəsi);*
- *Digər yaşayış xərcləri;*
- *Viza xərcləri*
- *Qəbul edən ölkədə qeydiyyat xərcləri;*

- *Gündəlik yemək xərcləri;*
- *Zəruri tədris ədəbiyyatı ilə təminat xərcləri;*
- *Tibbi sığorta xərcləri;*
- *Azərbaycandan yaşayış yerindən tədris yerinə və geriyə gediş-gəliş xərcləri.*

QEYD: Nəqliyyat xərcləri üzrə ödəniş Azərbaycanın xaricində avianəqliyyat («ekonom» klasdan yuxarı ol-mamaqla, baqajın daşınması ödənilməməklə) biletinin qiymətinə əsasən həyata keçirilir.

? Təhsil haqqına hansı xərclər daxil edilir?

- Təhsil haqqı ilə bağlı xərclərə zəruri hal-larda müvafiq pillələr üzrə - dil və baza hazırlıq kursları, bakalavriat, magistratura, ordinatura, rezidentura, stajkeçmə və digər pillə təhsil alan-lara oxuduğu müddət ərzində təhsil dövrü üçün xarici təhsil müəssisələri və ya tərəfdaş qurum-lar tərəfindən hesablanan təhsil haqqı, aspiran-tura və doktorantura pilləsində təhsil alanlar üçün isə təhsil dövrü üçün hesablanan təhsil və elmi tədqiqat xərcləri aiddir.

? Xaricdə təhsil alanın dil və hazırlıq xərcləri dövlət tərəfindən ödənilə bilərmə?

- Bəli. Dövlət proqramının 3.5-ci bəndində qeyd olunur: “Xüsusi istedadlı, lakin xarici dil problemi olan gənclər üçün müvafiq xarici dil

təlimləri təşkil edilə bilər.” Eyni zamanda, Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”na əsasən Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları”na əsasən təhsil alanın ali məktəbə şərtsiz daxil olması haqqında xarici ali məktəbin rəsmi təsdiqləyici sənədi təqdim olunduğu təqdirdə, təhsil alanın dil və baza hazırlıq kursu üzrə xərcləri maliyyələşdirilə bilər.

? Xaricdə təhsil alanın viza və qeydiyyat xərcləri nələrdən ibarətdir?

- Xaricdə təhsil alanın viza xərclərinə və qəbul edən ölkədə təhsil alanların qeydiyyatına alınması xərclərinə təhsil alanların təhsil aldığı ölkənin Azərbaycandakı səfirliyi və yaxud konsulluqları (qəbul edən ölkənin Azərbaycanda nümayəndəliyi olmadığı təqdirdə, bu ölkənin digər ölkələrdəki səfirlik və konsulluqları) tərəfindən vizanın rəsmiləşdirilməsi ilə bağlı xərcləri və təhsil alanın xarici ölkədə və təhsil müəssisəsində qeydiyyatına alınması xərcləri aiddir.

? Yaşayış xərcləri dedikdə, hansı xərclər nəzərdə tutulur?

- Yaşayış xərclərinə təhsil alanların yataqxana və digər (şəhərdaxili nəqliyyatdan istifadə,

internet xidməti, telefon danışıqları və s.) xərcləri aiddir və bu xərclər təhsil alanın ölkəyə daxil olduğu tarixdən etibarən, təhsil müddətinin sonuna qədər olan dövrü əhatə edir. Təhsil alan təhsil aldığı ölkəyə cari ayın 1-15-i arası daxil olduğu təqdirdə həmin aydan etibarən, 15-i tarixindən sonra daxil olduğu təqdirdə növbəti ayın əvvəlindən etibarən ödəmələr həyata keçirilir.

? Gündəlik qida xərcləri deyildikdə nələr nəzərdə tutulur?

- Gündəlik qida ilə bağlı aylıq xərclərə təhsil alanlara bir ayda zəruri qidanın alınması üçün tələb olunan vəsait aiddir və bu xərclər təhsil alanların ölkəyə daxil olduğu tarixdən etibarən, təhsil müddətinin sonuna qədər dövrü əhatə edir. Təhsil alan təhsil aldığı ölkəyə cari ayın 1-15-i arası daxil olduğu təqdirdə həmin aydan etibarən, 15-dən sonra daxil olduğu təqdirdə isə növbəti ayın əvvəlindən etibarən ödəmələr həyata keçirilir.

? Xaricdə təhsil alanın tədris ədəbiyyatı, tibbi sığorta xərcləri və qəbul edən ölkəyə gediş-gəliş xərcləri dedikdə nə başa düşülür?

- Zəruri tədris ədəbiyyatı ilə təminat dedikdə, təhsil alan üçün bir tədris ilində zəruri tədris ədəbiyyatının alınmasına tələb olunan vəsait

nəzərdə tutulur. Tibbi sığorta xərclərinə təhsil alanın təhsil aldığı ölkədə yaşadığı müddət ərzində tibbi sığortası üçün tələb olunan vəsait aiddir.

İldə bir dəfə qəbul edən ölkəyə gediş-gəliş xərclərinə təhsil alanın ildə bir dəfə təhsil aldığı ölkəyə gediş-gəlişi üçün tələb edilən vəsait aiddir və həmin vəsait təhsil alanın təqdim etdiyi bilet və ya müvafiq nəqliyyat şirkətlərinin təqdim etdiyi ödəniş sənədləri əsasında müəyyən edilir.

? Xaricdə təhsil alanların təhsil ilə bağlı xərcləri necə hesablanır?

- Təhsil alanların xaricdə təhsili ilə bağlı xərclər xarici ölkənin ali məktəblərinin, tərəfdaş qurumların təqdim etdikləri məlumatlar və ya Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki səfirlik və digər nümayəndəlikləri tərəfindən verilən məlumatlar əsasında müəyyən edilir.

Təhsil alanların təhsili müvafiq razılaşma əsasında tərəfdaş qurum tərəfindən təşkil olunduğu təqdirdə, tərəfdaş qurumun təşkilatı xərclərinin hesablanması Təhsil Nazirliyi ilə tərəfdaş qurum arasında bağlanmış sənəd əsasında həyata keçirilir.

? Tələbələrin yaşayış (yataqxana və digər xərcləri), gündəlik qida və tədris materialları ilə bağlı xərcləri necə hesablanır?

- Tələbələrin yaşayış (yataqxana və digər xərcləri), gündəlik qida və tədris materialları ilə bağlı xərclərinin hesablanması Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilmiş normalar əsasında həyata keçirilir. Təhsil Nazirliyi Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilmiş cədvəl əsasında təhsil alanların illik (tədris ili) və ya yarımillik xərclərini hesablayır və bu xərclərin ödənilməsi üçün Dövlət Proqramını maliyyələşdirən quruma sifariş təqdim edir.

? **Tədris ilinin ortasında proqram iştirakçılarının yaşayış (yataqxana və digər xərcləri), gündəlik qida və tədris materialları ilə bağlı xərclərində hər hansı dəyişikliyin edilməsi mümkündürmü?**

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 27 noyabr tarixli, 261 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"na əsasən, "Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları"na 1 nömrəli əlavə - "Gənclərin xarici ölkələrdə təhsili üzrə aylıq xərc normalarının cədvəli" tərtib olunub. Qaydalarda göstərilir ki, bu cədvəl ildə bir dəfə təsdiq edilmək üçün Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmalı, yeni cədvəl təsdiq olunmayana qədər mövcud cədvəldəki nor-

malar qüvvədə qalmalıdır. Beləliklə, aydın olur ki, tədris ilinin ortasında qeyd edilən xərclərə dəyişikliyin edilməsi mümkün deyil.

15 fevral 2010-cu ildə Nazirlər Kabinetinin 37 sayılı qərarı ilə "Gənclərin xarici ölkələrdə təhsili üzrə aylıq xərc normalarının cədvəli"nə dəyişiklik edilib. Cədvələ üç yeni ölkə (Ukrayna, Macarıstan və Bolqarıstan) üzrə xərclər daxil olunub.

? Proqram çərçivəsində bakalavr dərəcəsi almışam. İndi oxuduğum universitetdə magistraturaya qəbul olunmaq istəyirəm. Mənim magistraturada oxumaq xərclərim də dövlət tərəfindən maliyyələşdirilə bilərmi?

Bəli. Proqram çərçivəsində təhsilin bir pilləsindən növbəti pilləsinə keçən şəxslərin xərcləri dövlət tərəfindən ödənilə bilər. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"na əsasən Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları"na əsasən, təhsil alan təhsilini başa vurduqdan sonra təhsilin növbəti pilləsinə keçdiyi təqdirdə onun ərizəsi əsasında müvafiq sənədlər Təhsil Nazirliyi tərəfindən baxılır və məqsəduyğun hesab edildikdə, müvafiq qərarın qəbul edilməsi üçün Komissiyaya təqdim edilir. Komissiyanın

müsbət cavabı Təhsil Nazirliyinə daxil olduğu halda təhsil alan ilə yenidən müqavilə bağlanılır və onun təhsil xərcləri yeni pillənin normativləri əsasında ödənilir.

? Proqram çərçivəsində xaricə gedənlərin viza rəsmiləşdirilməsi ■ kim tərəfindən həyata keçirilir və xərcləri necə ödənilir?

- Proqram çərçivəsində xaricdə təhsil almağa gedənlərin viza rəsmiləşdirilməsi özləri tərəfindən getdikləri ölkənin Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyi və ya konsulluğu (Azərbaycanda səfirlik və ya konsulluğu olmayan ölkələrə gedənlər qonşu ölkələrdəki müvafiq qurumlar vasitəsilə) vasitəsilə həyata keçirilir. Bu zaman viza və qəbul edən ölkədə qeydiyyat alınması ilə bağlı xərclər təhsil alanlar tərəfindən ödənilir və bu xərclər üzrə vəsait təqdim edilən qaimələr əsasında dövlət tərəfindən təhsil alana qaytarılır.

? Xaricdə təhsil almağa gedənlərin təhsil haqqı ilə bağlı xərcləri necə ödənilir?

- Təhsil haqqı ilə bağlı xərclər xarici təhsil müəssisələrinin və yaxud təhsil alanın xaricdə təhsilini təşkil edəcək tərəfdaş qurumların təqdim etdikləri rəsmi məktublar, hesab-fakturalar (invoyslar), təhsil müəssisəsi ilə Təhsil Nazirliyi arasında bağlanmış müqavilələr əsasında illik

tədris ili) və ya semestrlər üzrə ödənilir. Təhsil haqlarının ödənilməsi Təhsil Nazirliyi tərəfindən vəsaitin birbaşa təhsil müəssisəsinin və ya təhsil alan təhsil haqqını özü ödədiyi təqdirdə (təqdim etdiyi müvafiq təsdiqedicilərin sənədlər əsasında), tələbənin bankdakı müvafiq hesabına köçürülməsi yolu ilə həyata keçirilir. Xarici ölkələrin ali təhsil müəssisələrinin tələblərinə uyğun olaraq Təhsil Nazirliyi tərəfindən bu təhsil müəssisələrinin hesablarına əvvəlcədən depozit ödənişlər həyata keçirilə bilər.

? Təhsil alanın aylıq xərcləri necə ödənilir?

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi cədvəldə nəzərdə tutulmuş xərclər üzrə hər bir ölkə üçün müəyyən edilmiş məbləğə əsasən təhsil alanın aylıq xərcləri onun bankdakı müvafiq hesabına ödənilir. Növbəti səhifədə həmin cədvəli diqqətinizə çatdırırıq:

(Cədvəl Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 27 noyabr tarixli, 261 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilib, "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"na əsasən Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları"na əlavələr və dəyişiklik edilməsi barədə" NK-nın 15 fevral 2010-cu il, 37 sayılı qərarı ilə əlavələr və dəyişiklik edilib.)

Ölkə	Valyuta	Cəmi	Yataqxa- na xərci	Digər xərclər	Tədris materialı	Gündəlik yemək
Almaniya	Avro	1 050	300	100	50	600
ABŞ (Nyu-York, Boston, Çikaqo, Mayami, Vaşinqton)	Dollar	1 800	1 000	100	100	600
ABŞ (digər şəhərlər)	Dollar	1 400	600	100	100	600
Avstraliya	Dollar	1 550	800	100	50	600
Avstriya	Avro	1 350	600	100	50	600
Belçika	Avro	1150	400	100	50	600
B.Britaniya	Avro	1750	1 000	100	50	600
C.Koreya	Dollar	1150	400	100	50	600
Çexiya	Avro	1150	400	100	50	600
Çin	Dollar	930	400	100	30	400
Finlandiya	Avro	1150	400	100	50	600
Fransa	Avro	1150	400	100	50	600
Hindistan	Dollar	730	200	100	30	400
İrlandiya	Avro	1250	500	100	50	600
İspaniya	Avro	1650	900	100	50	600
İsveç	Avro	1250	500	100	50	600
İsveçrə	Avro	1250	500	100	50	600
İtaliya	Avro	1350	600	100	50	600
Kanada	Dollar	1400	600	100	100	600
Malaziya	Dollar	930	400	100	30	400
Niderland	Avro	1250	500	100	50	600
Norveç	Avro	1550	800	100	50	600
Rusiya	Dollar	1 080	450	100	30	500
Sinqapur	Dollar	1030	500	100	30	400
Türkiyə	Dollar	930	400	100	30	400
Yaponiya	Dollar	1750	1000	100	50	600
Y.Zelandiya	Dollar	1550	800	100	50	600
Ukrayna	Dollar	960	350	100	30	480
Macarıstan	Avro	990	350	100	40	500
Bolqarıstan	Avro	890	350	100	40	400

Qeyd: Ölkələr üzrə hesablanmış yaşayış xərclərinin məbləği tədris ili üçün nəzərdə tutulmuşdur.

? Xaricdə təhsil alanın zəruri tədris ədəbiyyatı ilə təminat, tibbi sığorta və digər xərcləri necə ödənilir?

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi cədvələ uyğun olaraq, hər bir ölkə üçün müəyyən edilmiş məbləğə əsasən zəruri tədris ədəbiyyatı ilə təminata aid xərclər tədris ilinin əvvəlində təhsil alanın bankdakı müvafiq hesabına köçürülür.

Təhsil alanların tibbi sığortası ilə bağlı xərclər təhsil alanın təhsil aldığı şəhərdə sığorta olunduğu şirkətin, təhsil müəssisəsinin və tələbənin təqdim etdiyi sənədlər əsasında ödənilir.

İldə bir dəfə təhsil alanların təhsil aldığı ölkəyə gediş-gəliş xərcləri təhsil alanın və ya müvafiq nəqliyyat şirkətinin təqdim etdiyi təsdiqedicisi gediş-gəliş sənədləri əsasında ödənilir.

Təhsil alanların təhsili müvafiq razılaşmalarda nəzərdə tutulan şərtlərə uyğun olaraq, tərəfdaş qurum tərəfindən təşkil olunduğu təqdirdə, onların təhsili ilə bağlı bütün xərclər həmin qurum tərəfindən təqdim olunan müvafiq hesaba köçürülür.

? Təhsil alanların təhsil ilə bağlı xərclərinin ödənilməsinə hansısa məhdudiyətlər nəzərdə tutulurmu?

- Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” na əsasən Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil haqlarının ödənilməsi Qaydaları”na görə, təhsil alanların hər tədris ilinin sonunda təqdim etdikləri tədris hesabatı qənaətbəxş hesab olunmadığı təqdirdə, təhsil alanın akademik müvəffəqiyyətsizliyi aradan qaldırılana qədər növbəti il üçün bütün xərclərin ödənilməsi müvəqqəti olaraq dayandırılır.

? Mən proqram əsasında Avropada təhsil alıram. Son aylarda avronun məzənnəsində ciddi artım olub. Bu müddətdə təhsil xərclərim köhnə məzənnə ilə ödənilir. Arada yaranmış fərqi mənə ödənməsi mümkündürmü?

- Bəli, mümkündür. Xarici valyuta ilə ödənilən bütün xərclər ödəniş tarixinə Azərbaycan manatının xarici valyutaya olan rəsmi məzənnəsi əsasında həyata keçirilir. Məzənnə fərqi ilə bağlı yaranan müsbət və ya mənfi kənarlaşmalar barədə məlumat Dövlət Proqramını maliyyələşdirən quruma təqdim edilir və bu vəsait növbəti ödənişlərdə nəzərə alınır.

? Mən proqram iştirakçısıyam. Təhsilə başlayanda bizə nəzərdə tutulan vəsait iki aya qədər ləngidi. Bu isə bir qədər çətinliklər yaratdı. Belə çətinlik əksər iştirakçılarla bağlı yaranır. Onun aradan qaldırılması üçün hansısa addımlar atıla bilərmi?

- Bu ondan irəli gəlir ki, xaricdə təhsil alanın aylıq xərcləri barədə təsdiqləyici məlumat Təhsil Nazirliyinə tədris ilinin ilk ayının sonunda daxil olur. Nazirlik isə bütün iştirakçılara dair məlumatları əldə etdikdən sonra ümumi sifarişin məbləğini müəyyənləşdirərək Dövlət Neft Fonduna təqdim edir. Fondan vəsaitlər sifariş əsasında nazirliyin hesabına köçürülür. Yalnız bundan sonra nazirlik hər təhsil alanın xərcini onun şəxsi kart hesabına köçürür. Göründüyü kimi, ləngimə ödəniş mexanizmindən irəli gəlir.

? Təhsil alan üçün ödənilən vəsaitlərin istifadəsi ilə bağlı hesabat necə verilir?

- Təhsil alan və ya tərəfdaş qurum tərəfindən Təhsil Nazirliyinə müvafiq hesabat sənədləri təqdim olunur. Təhsil müəssisələri tərəfindən təhsil alanların təhsil xərcləri barədə təqdim olunmuş ödəniş üçün sənədlər (hesab-fakturalar, invoyslar və s.) tədris ilinin sonunda hesabat

sənədləri kimi yetərli hesab edilir. Yol xərci, tibbi sığorta, viza və qeydiyyatata aid xərclər təhsil alan tərəfindən ödənilməyi təqdirə, onlar bu ödənişi təsdiq edən müvafiq sənədlərə əsasən yazılı hesabatı Təhsil Nazirliyinə təqdim edirlər. Hesabatın forması Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilir. Təhsil alanların şəxsi hesablarına Təhsil Nazirliyi tərəfindən köçürülmüş aylıq xərclər barədə heç bir hesabat alınmır.

? Proqram çərçivəsində xərclənmiş vəsaitlər barədə ictimaiyyətə hesabat verilirmi?

- Belə bir hesabatın verilməsi Dövlət Proqramının 6-cı bəndində nəzərdə tutulur. Həmin bənddə proqramın icrası müddətində bütün istiqamətlər üzrə həyata keçirilən tədbirlərin yerinə yetirilmə vəziyyətinin və əldə olunan nəticələrin müvafiq göstəricilər sistemi üzrə monitorinqinin müntəzəm aparılması nəzərdə tutulur. Dövlət Proqramının icrası ilə bağlı illik hesabatlar ictimaiyyətə çatdırılmalıdır. Bu hesabatlar Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Təhsil üzrə Komissiya tərəfindən hazırlanaraq dərc etdirilməlidir.

Bununla yanaşı, Dövlət Proqramı çərçivəsində ayrılmış vəsaitlərin təyinatı üzrə istifadəsi ilə bağlı ildə bir dəfə və yaxud tələb olunduğu təqdirdə, Təhsil Nazirliyi tərəfindən Dövlət

Proqramını maliyyələşdirən quruma (Neft Fonduna) hesabat təqdim edilir.

? Proqram çərçivəsində görülən işlər barədə məlumatı haradan əldə etmək mümkündür?

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”nda qeyd olunur ki, “Proqramın icrasında şəffaflığın təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən həmin Proqram üzrə xüsusi internet səhifəsi yaradılır və bütün məlumatlar vaxtında və tam həcmdə orada yerləşdirilir.”

Nazirlik xüsusi sayt yaratmasa da, özünün rəsmi saytında Proqram barədə məlumatları ayrı bölmədə yerləşdirib. Beləliklə, Dövlət Proqramı çərçivəsində görülən işlər barədə məlumatları Təhsil Nazirliyinin (www.edu.gov.az) və Dövlət Neft Fondunun (www.oilfund.az) İnternet saytlarından əldə etmək mümkündür.

? Prioritet sahə və ixtisasları və təhsil ocaqlarını kim müəyyənləşdirir?

- İqtisadi İnkişaf və Təhsil nazirlikləri hər il ölkənin gələcək iqtisadi, sosial və mədəni inkişaf perspektivlərini nəzərə alaraq sahələr, ixtisaslar, təhsil proqramı və pillələri üzrə kadr

ehtiyaclarına olan tələbatı aidiyyəti nazirlik, idarə və təşkilatlarla birlikdə müəyyənləşdirir və təsdiq edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Təhsil üzrə Komissiyaya təqdim edir.

Tələbə göndəriləcək xarici təhsil qurumunun dünya üzrə reytingi, müəyyənləşdirilmiş prioritet ixtisas və təhsil proqramları üzrə tələb edilən təhsilin səviyyəsi, tələbənin təhsili, sosial təminatı və digər xərclər nəzərə alınmaqla, ən optimal variantda xarici təhsil ocaqlarının seçilməsi haqqında təkliflər Təhsil və İqtisadi İnkişaf nazirlikləri tərəfindən tərtib edilərək Komissiyaya təqdim edilir.

? Prioritet sahə və ixtisaslarda dəyişikliklər edilir?

- Xarici ölkələrə tələbə göndərilməsi məqsədi ilə ixtisaslar seçilərkən ölkə iqtisadiyyatının davamlı inkişaf strategiyası, iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliliyinin güclənməsi, kadrların idarə edilməsi, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına əsaslanan "bilik iqtisadiyyatı"nın formalaşması, sənaye, aqrar və nəqliyyat sektorları, turizm və mədəniyyət, ticarət və xidmət sahələrinin inkişafı, ətraf mühit və ekologiya siyasətinin təkmilləşdirilməsi, idarəetmə sistemində aparılan islahatların ehtiyaclarının ödənilməsi, sosial-mədəni (səhiyyə, elm, təhsil və s.) sahələrin fəaliyyətinin

müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması kimi prioritet istiqamətlər nəzərə alınır. Bu prioritet sahə və ixtisaslar ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf perspektivlərinə uyğun müəyyənləşdirilmiş ehtiyaclara uyğun olaraq dəyişə bilər. Məsələn, 2011-2012-ci tədris ili üçün Təhsil Nazirliyi tərəfindən Dövlət Proqramı çərçivəsində müsabiqə informasiya texnologiyaları, mühəndislik, neft sənayesi, tibb, riyaziyyat, fizika, biologiya, kimya, ekologiya, kənd təsərrüfatı, turizm və mühasibat uçotu ixtisasları üzrə elan edilib. Hər il ölkənin mütəxəssislərə olan tələbatına uyğun olaraq bu ixtisasların sayında dəyişikliklər mümkündür.

? **Magistratura və yaxud doktoranturaya qəbul olunmaq üçün göstərilən prioritet ixtisaslar üzrə bakalavriaturada təhsil almaq olarmı?**

- Dövlət Proqramı çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının hər təhsil səviyyəsi üçün müvafiq prioritet ixtisaslar müəyyənləşdirilib. Proqram çərçivəsində maliyyələşmə yalnız həmin prioritet ixtisaslar üzrə xarici ali təhsil müəssisəsinə qəbul olmuş gənclər üçün aparılır. Magistratura və yaxud doktoranturaya qəbul olunmaq üçün müəyyənləşdirilən prioritet ixtisaslar üzrə bakalavriaturada təhsil almaq o halda mümkündür ki, həmin ixtisas hər üç təhsil pilləsi üçün prioritet ixtisaslar siyahısında olsun.

? Bu proqram əsasında aparıcı ali məktəblərin filiallarında təhsil almaq mümkündürmü?

- Dövlət Proqramı çərçivəsində dünyanın aparıcı ali məktəblərinin filiallarında təhsil almaq mümkün deyil. Ümumiyyətlə, Proqram çərçivəsində xaricdə təhsil yalnız siyahısı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiqlənmiş universitetlərdə mümkündür.

? Dövlət proqramından yararlanmaq üçün xarici dili hansı səviyyədə bilmək lazımdır?

- Seçilmiş xarici ali təhsil müəssisəsində tədris dilinə tələb olunan minimal səviyyə bu təhsil müəssisələri tərəfindən təsdiq olunmuş tələblər əsasında Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilir. Beləliklə, siz hər bir dil üzrə tələb olunan səviyyə barədə bu nazirlikdən məlumat ala bilərsiniz.

? Dövlət Proqramı əsasında təhsil almaq üçün müsabiqə və imtahanlar harada keçirilir?

- Dövlət proqramında iştirak etmək istəyənlər hər hansı əlavə imtahan vermirlər. Onların seçimi müsabiqə yolu ilə aparılır.

Müsabiqə hər tədris ili üçün Təhsil Nazirliyi tərəfindən elan edilir. İddiaçılar müəyyən olunmuş sənədləri təqdim etməklə proqram üzrə keçirilən müsabiqədə iştirak edə bilirlər.

? Dövlət Proqramı çərçivəsində keçirilən müsabiqədə kimlər iştirak edə bilirlər?

- Müsabiqədə orta və ali məktəbdə təhsil aldığı dövrdə yüksək nailiyyətlər əldə etmiş Nazirlər Kabinetinin müvafiq sərəncamları ilə təsdiq edilmiş “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na və “Azərbaycan gənclərinin xaricdə təhsil almaları məqsədi ilə seçilmiş ali təhsil müəssisələrinin siyahısı”na uyğun olaraq xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil alan və ya təhsil almağa dəvət (şərtsiz) almış Azərbaycan Respublikası vətəndaşları iştirak edə bilirlər.

? Respublika, beynəlxalq olimpiadaların qalibləri müsabiqədə hansısa imtiyazlara malikdirlərmi?

- Xeyr. Onlar üçün xüsusi imtiyazlar nəzərdə tutulmayıb. Ancaq Dövlət Proqramı çərçivəsində xaricdə təhsil üçün tələb olunan sənədlər sırasında müraciət edənlərin beynəlxalq səviyyəli olimpiada və yarışmalarda təltifləri, sertifikatları, fəxri fərmanları haqqında məlumatlarının da

qeyd olunması istənilir (olduğu təqdirdə) və bunlar seçim prosesində nəzərə alınır.

? İddiaçı ərizəsində bir neçə ölkə və ixtisası göstərə bilərmimi?

- İddiaçı ərizəsində konkret ölkə və konkret ixtisası göstərməlidir. Bir neçə ölkə və ya ixtisasın göstərilməsinə icazə verilmir. Çünki Dövlət Proqramı konkret universitetə qəbul olunan gənclərin xərclərinin maliyyələşdirilməsini nəzərdə tutur.

? Müsabiqəyə təqdim olunan sənədlərdə hansısa çatışmazlıq aşkar olunarsa, onları düzəltmək mümkündürmü və bunun üçün nə qədər vaxt verilir?

- Müsabiqəyə təqdim olunan sənədlər üçün konkret vaxt müəyyənləşdirilib. Avqust ayının 20-dək iddiaçı elektron ərizəsində istənilən dəyişiklikləri edə və buraxdığı səhvləri düzəldə bilər. Bu tarixdən sonra hər hansı bir düzəliş etmək qeyri-mümkündür.

? Bakalvrdan sonrakı təhsil səviyyəsi üçün müraciət edən gənclərə hərbi xidmətdən möhlət verilə bilərmimi?

- Proqramda iştirak etmək istəyənlər üçün keçirilən müsabiqənin şərtlərinə görə, bakalavr-

dan sonrakı təhsil səviyyəsi üçün müraciət edən, həqiqi hərbi xidmətə çağırışçı olan namizəd müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan möhlət hüququ aldığı təsdiq edən sənədi və ya hərbi xidmət keçdiyi halda, hərbi biletin notariat qaydada təsdiq olunmuş surətini təqdim etməlidir. Azərbaycan qanunvericiliyinə əsasən magistraturaya daxil olmaq hərbi xidmətdən möhlət hüququ vermir. Beləliklə, aydın olur ki, bakalavrdan sonrakı təhsil səviyyəsi üçün müraciət edən həqiqi hərbi xidmətə çağırışçı olan namizədə möhlət hüququ verilmir.

? Müsabiqənin nəticələrini necə və hansı müddətdə öyrənmək olar?

- Dövlət proqramı çərçivəsində xaricdə təhsil üçün müsabiqə 2 mərhələdə həyata keçirilir. Birinci mərhələdə müraciət edənlərin sənədləri araşdırıldıqdan sonra həmin şəxslər nazirliyə dəvət olunurlar (qruplar şəklində) və şəffaflığı təmin etmək məqsədilə namizədlərin qiymətləndirilməsi bütün dəvət olunan iddiaçıların iştirakı ilə aparılır. Müraciət edən şəxslər birinci mərhələni keçib-keçmədikləri barədə elə həmin görüşdə məlumatlandırılırlar. Daha sonra birinci mərhələni keçənlər “Seçim qaydaları”na uyğun olaraq növbəti - son mərhələyə buraxılırlar. Bu mərhələdə Təhsil Nazirliyi tərəfindən tərtib olunmuş siyahı Təhsil üzrə Komissiyaya təqdim olunur. Namizədləkləri

Təhsil üzrə Komissiya tərəfindən təsdiq olunan iddiaçılar müvafiq rəsmiləşdirmə prosedurlarının aparılması üçün nazirliyə dəvət olunurlar.

? Təhsil alındığı dövrdə ölkəni dəyişmək olarmı? Bunun üçün hansı sənədlər lazımdır?

- Xeyr, təhsil alındığı dövrdə ölkəni dəyişməyə icazə verilmir. İddiaçı təhsilni yalnız qəbul olunduğu universitetdə davam etdirə bilər.

? Bu proqram üzrə bir universitetdən digərinə (məsələn, ABŞ daxilində) keçmək olarmı?

- Xeyr, belə bir keçid mümkün deyil. Çünki Dövlət Proqramı və onun icrasını tənzimləyən hüquqi-normativ sənədlərdə belə hallar nəzərdə tutulmayıb.

? Xarici universitetlərə daxil olma qaydaları necədir?

- Dünyanın əksər ölkələrinin ali məktəblərinə xarici ölkə vətəndaşlarının qəbulu hər ölkənin qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş prosedur qaydalarına uyğun olaraq həyata keçirilir. ABŞ, Avropa və Asiya ali məktəblərinin əksəriyyətinə qəbul olunmaq üçün xarici ölkə vətəndaşı birbaşa olaraq seçdiyi ali məktəblə internet vasitəsilə əlaqə qurur, istənilən sənədlərin

surətləri və özü haqqında ətraflı məlumatı (CV) müvafiq ünvanə təqdim edir. Sənədlər araşdırıldıqdan sonra namizədə bu barədə müsbət və ya mənfi cavab verilir. Müsbət cavab aldığı təqdirdə namizəd sənədlərin əslilə müraciət etdikdən sonra ali məktəb son nəticə barədə namizədə rəsmi məlumat verir.

? Xaricdə təhsil alan hansı hallarda proqramdan kənarlaşdırıla bilər?

- Hər tədris ilinin yekununda tələbələrin tədris aldığı ali təhsil müəssisələrinin rəyinə əsasən müvəffəqiyyət göstərməyən tələbələr Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təqdimatı ilə Təhsil üzrə Komissiyada müzakirə olunur və Komissiyanın qərarına əsasən proqramdan çıxarılır.

? Proqramdan kənarlaşdırılan tələbələr üçün hansısa məsuliyyət nəzərdə tutulurmu?

- Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na əsasən təqaüdçü Komissiya tərəfindən üzrsüz hesab edilən səbəblərə görə təhsil proqramından çıxarıldığı və ya müqavilədə nəzərdə tutulan öhdəlikləri yerinə yetirmədiyi hallarda, müqavilədə nəzərdə tutulmuş müddət ərzində onun təhsilinə sərf edilmiş bütün vəsaitləri qaytarmalıdır.

? Xaricdə təhsil alan ondan asılı olmayan səbəblərdən müqavilə öhdəliklərinə əməl etmədiyi təqdirdə bu hal nəzərə alınır mı?

- Belə hallar xaricdə təhsil alanla Təhsil Nazirliyi arasında bağlanmış müqavilədə fors-major halları olaraq nəzərə alınıb. Belə ki, təqaüdü müqavilədə göstərilmiş fors-major (fövqəladə) hallar nəticəsində öz öhdəliklərini tam və ya qismən yerinə yetirə bilmədikdə məsuliyyət daşımır.

? Proqramdan kənarlaşdırılan gənclər növbəti illərdə yenidən bu xətt üzrə xaricdə təhsil almaq üçün müraciət edə bilirlər mi?

- Xeyr. Tələbələrin müvəffəqiyyət dərəcəsinin yoxlanılması zamanı təhsil nəticələri qənaətbəxş olmayan tələbələrin Dövlət Proqramında iştirakı dayandırılır və onlara gələcəkdə həmin proqramda təkrar iştirak hüququ verilmir.

? Proqram çərçivəsində xaricdə təhsil aldıqdan sonra Azərbaycana qayıtmayan məzunlarla bağlı hansı məsuliyyət nəzərdə tutulur?

- Dövlət Proqramı çərçivəsində təhsil alan şəxslərlə "məcburi xidmət" prinsipi əsasında təhsillərini başa vurduqdan sonra Azərbaycan

Respublikasına qayıdıb ən azı beş il işləmələrini nəzərdə tutan müqavilə imzalanır. Müqavilədə nəzərdə tutulur ki, təhsil alan Komissiya tərəfindən uzursuz hesab edilən səbəblərə görə təhsil proqramından çıxarıldıqda, təhsilini başa vurduqdan sonra 2 (iki) ay müddətində olkəyə qayıtmadıqda və könüllü olaraq təhsilini davam etdirmədikdə, Təhsil Nazirliyi tərəfindən onun təhsilinə cəkilən bütün faktiki xərcləri 2 (iki) aydan gec olmayaraq qaytarmalıdır.

? Azərbaycan ali məktəblərinin məzunları bu proqram əsasında xaricdə bakalavr təhsili ala bilirlərmi?

- Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”nda Dövlət Proqramı çərçivəsində xaricdə ali təhsil (bakalavr dərəcəsi) almaq istəyən iddiaçılar üçün müəyyənləşdirilmiş tələblər sırasında Azərbaycan ali məktəblərinin məzunu olmaq tələbi yoxdur. Yalnız ümumi orta və ya orta ixtisas təhsilinə malik olanlar, Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin bakalavr pilləsində təhsil alanlar, ilk dəfə olaraq ali təhsil (bakalavr dərəcəsi) almaq məqsədi ilə təsdiq olunmuş prioritet ixtisaslar üzrə xarici ali təhsil müəssisələrinə özləri daxil olan və burada təhsil alanlar xaricdə bakalavr təhsili almaq üçün müraciət edə bilirlər.

Tələblərdən görünür ki, dövlət proqramında bakalavr pilləsində ikinci dəfə təhsil almaq

məsələsi nəzərdə tutulmayıb. Bu da dövlətin təhsil alanın ali təhsilinə təkrar xərc çəkməsinin lüzumsuz olması ilə izah edilir.

? İlk semestri xaricdəki ali məktəbdə başa vuran tələbə bu proqramdan bəhrələnmə bilərmə?

- İlk semestri xaricdəki ali məktəbdə başa vuran tələbə o halda proqramdan bəhrələnmə bilər ki, oxuduğu ixtisas prioritet ixtisaslar, universitet işə müəyyənləşdirilmiş universitetlər siyahısında olsun. Bundan əlavə, onun cari müvəffəqiyyət dərəcəsinin orta balı 5 ballı sistem üzrə 4 baldan və ya təhsil aldığı ali təhsil müəssisəsində tətbiq edilən qiymətləndirmə sistemi üzrə bunun ekvivalentindən aşağı olmamalıdır.

? Proqram çərçivəsində magistr təhsili almaq üçün iş təcrübəsinin olması vacibdirmi?

- Dövlət Proqramında iştirak etmək istəyənlər arasında keçirilən müsabiqənin qaydalarında magistratura, ordinatura, aspirantura, elmlər namizədi, rezidentura və elmlər doktoru dərəcəsi üzrə təhsil almaq məqsədilə müsabiqədə iştirak etmək üçün iddiaçılardan tələb olunan sənədlər sırasında işlədiyi müəssisədən və ya təhsil aldığı ali məktəbdən 2 ədəd tövsiyə məktubları (xaricdə təhsilin alan və ya işləyənlər üçün – notariat qay-

dada tərcümə və təsdiq edilmiş surətləri) da qeyd olunub. Lakin bakalavr pilləsini bitirəndən dərhal sonra magistr təhsili almaq üçün müraciət edənlərdən iş yerindən tövsiyə məktubunun təqdim olunması tələb edilmir.

? **Dövlət proqramı əsasında müsabiqəyə sənəd təqdim edən iddiaçı təhsil aldığı ali məktəbi özü seçə bilərmi?**

- “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları” və “Azərbaycan gənclərinin xaricdə təhsil almaları məqsədi ilə seçilmiş ali təhsil müəssisələrinin siyahısı”ndan aydın olur ki, iddiaçılar o halda proqram iştirakçısı ola bilərlər ki, qəbul olduqları ali məktəbin adı yuxarıda qeyd edilən siyahıda olsun. Deməli, Proqram iştirakçısı olmaq istəyirsinizsə, seçiminiz “Azərbaycan gənclərinin xaricdə təhsil almaları məqsədi ilə seçilmiş ali təhsil müəssisələrinin siyahısı”ndakı ali məktəblər arasında olmalıdır.

? **Bu il pedaqoji ixtisas üzrə universiteti bitirirəm. Xaricdə texniki ixtisaslar üzrə magistraturada və yaxud ikinci ixtisas olaraq texniki fənlərdən bakalavr təhsili ala bilərəmmi?**

- “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na əsasən, xarici

ölkələrdə magistr, elmlər namizədi, elmlər doktoru dərəcəsi almaq istəyən bütün iddiaçıların ali təhsil haqqında diplom üzrə ixtisası xaricdə oxumaq üçün seçilmiş ixtisasa uyğun olmalıdır. Bu o deməkdir ki, siz pedaqoji ixtisas üzrə bakalavr təhsili almısınızsa, proqram çərçivəsində digər ixtisaslar üzrə magistraturada təhsil ala bilməzsiniz.

Qeyd olunan Qaydalara əsasən, Azərbaycanda bakalavr pilləsini bitirən şəxslər proqram çərçivəsində xaricdə təkrar bakalavr təhsili ala bilməzlər.

? Sərbəst şəkildə xaricdə ali məktəbə daxil olanlar üçün Dövlət Proqramı üzrə sənəd qəbulu hansı müddətdə həyata keçirilir?

- Proqram çərçivəsində bütün iddiaçılar üçün müsabiqəyə sənəd qəbulu eyni vaxtda həyata keçirilir. Bu vaxt Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyənləşdirilir və hər il bununla bağlı elan nazirliyin İnternet saytında (www.edu.gov.az) yerləşdirilir.

? 1-ci qrup əliləm, mən də proqramdan bəhrələne bilərəmmi? Ali təhsil müəssisəsinə daxil olsam, qulluq üçün məni müşayiət edən şəxs mənimlə birlikdə qala və onun xərcləri də həmin proqram əsasında ödənilə bilərmimi?

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 3 iyun tarixli, 128 nömrəli qərarı

ilə təsdiq edilmiş “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”nda proqram iştirakçılarından tələb olunan sənədlər siyahısında sağlamlıq haqqında arayış (AZS-086 nömrəli tibbi arayış) da var. Bu tələbdən görünür ki, sizin proqram çərçivəsində xaricdə təhsil almağınız, təəssüf ki, mümkün deyil.

? Tibb arayışı hansı səhiyyə müəssisələrindən almaq mümkündür?

- Sağlamlıq haqqında arayışı (AZS-086 nömrəli tibbi arayış) müvafiq sahə poliklinikaları, rayonlarda isə mərkəzi rayon xəstəxanalarından almaq mümkündür.

? Ailəliyəm, xarici ölkə universitetinə qəbul olunmuşam və Dövlət Proqramı çərçivəsində keçirilən müsabiqədən keçmişəm. Təhsil dövründə həyat yoldaşım mənimlə birlikdə həmin ölkədə yaşaya bilərmə, onun xərcləri də proqram əsasında ödəniləcəkmi?

- Xeyr. Proqram çərçivəsində yalnız xarici ali məktəbdə təhsil alacaq şəxsin xərclərinin maliyyələşdirilməsi həyata keçirilir.

? Xarici dili minimal səviyyədə bilməklə bağlı şərt sərbəst şəkildə xarici ali məktəbə qəbul olunanlara

da şamil olunurmu və bununla bağlı yazılı imtahan verdiyinə dair sertifikat təqdim etmək lazımdırımı?

- Bəli. Bu şərt bütün iddiaçılara şamil olunur.

? İddiaçı müsabiqədə iştirak üçün anketi əllə doldura biləmi, yoxsa onu kompüterdə yığmağa lazımdır?

- Proqram üzrə keçirilən müsabiqənin qaydalarına görə, orada iştirak etmək istəyənlər elektron ərizə formasını doldurub, çap edib imzalaya-raq sənədlərlə birgə Təhsil Nazirliyində qeydiyyatlarını təsdiq etdirməlidilər. Elektron ərizə hazır formada Nazirliyin İnternet saytında (www.edu.gov.az) yerləşdirilir. Buna görə də onu əllə doldurmağa, yaxud yenidən yığmağa ehtiyac yoxdur.

? Magistraturaya qəbulla bağlı sənəd təqdim edirəmsə, bitirdiyim ali məktəbdən zəmanət məktubu təqdim etmək vacibdirimi?

- Bəli, zəmanət məktubu iddiaçılardan tələb olunan sənədlər sırasındadır.

? Xaricdə təhsil proqramı üzrə aparıcı ali təhsil müəssisələri, elmi mərkəzlər və laboratoriyaların seçimi zamanı hansı reytingdən istifadə olunur?

- Məhdud resurslardan səmərəli istifadə prinsipinə əsasən, tələbə göndəriləcək xarici təhsil qurumları arasında seçim edilməsi zamanı həmin təhsil qurumunun dünya üzrə reytingi, müəyyənləşdirilmiş prioritet istiqamətlər üzrə tələb edilən təhsilin səviyyəsi, tələbənin təhsil, sosial təminat və digər xərcləri nəzərə alınmaqla ən optimal variantlara üstünlük verilir. Ölkənin tələbatına uyğun olaraq dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən və müvafiq ixtisas üzrə regionda ali təhsil ocaqlarının reyting cədvəlində aparıcı yerləri tutan universitetlərlə əlaqə yaradılır, onlarla əməkdaşlıq edilir və müqavilələr bağlanılır. Tələbata uyğun olaraq xarici ölkə ali təhsil müəssisələri üzrə məlumatlar hər il yeniləşdirilir və ictimaiyyətə çatdırılır.

? Ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq reytingləri ilə harada tanış olmaq olar?

- Aparıcı axtarış saytlarında “university ranking” yazıb axtarışa verməklə universitetlərin reytingi ilə tanış ola bilərsiniz.

? Dövlət proqramı üzrə seçilən xarici ali təhsil müəssisələrinin adları siyahıda reytinglərinə, yoxsa əlifba sırasına uyğun olaraq yazılıb?

- Dövlət proqramı üzrə seçilən xarici ali təhsil müəssisələrinin adları siyahıda yerləş-

dikləri ölkələr üzrə verilib. Ökələrin adları əlifba sırasına uyğun olaraq yazılıb.

? Proqram çərçivəsində hansı ölkələrin ali təhsil müəssisələrində təhsil almaq olar?

Bu ölkələr aşağıdakılardır:

- *Avstraliya*
- *Avstriya*
- *Böyük Britaniya*
- *Belçika*
- *Çin*
- *İrlandiya*
- *İspaniya*
- *İtaliya*
- *İsveçrə*
- *İsveç*
- *Koreya (Cənubi)*
- *Kanada*
- *Malayziya*
- *Norveç*
- *Hollandiya*
- *Hindistan*
- *Rusiya*
- *Sinqapur*
- *Türkiyə*
- *Fransa*
- *Finlandiya*
- *Yaponiya*
- *Yeni Zelandiya*
- *Bolqaristan*
- *Macarıstan*
- *Çexiya*
- *Ukrayna*

? Mən xaricdə sərbəst şəkildə ali təhsil almağa hazırlaşırım. Siyahıdakı prioritet ixtisaslar əsasında təklif edilən ölkələrdən birini seçmək məcburidirmi?

- Əgər siz proqramın təqaüdçüsü olmaq istəyirsinizsə, onda bəli. Çünki proqram iştirakçıları yalnız müəyyənləşdirilmiş ölkələrdən birində təhsil almaq istəyənlər arasından seçilir.

Təhsillə bağlı xərclərinizi özünüz ödəmək istəyirsinizsə, bu zaman siyahıdakı ölkələrdən biriniz seçməyə məcbur deyilsiniz.

? Bu proqramdan yalnız 18 yaşına çatmayanlar bəhrələnmə bilirlər?

- Xeyr. Proqramda iştirak etmək istəyənlərə maksimum yaş həddi müəyyənləşdirilsə də, minimum hədd qoyulmayıb. Belə ki, “Xarici ölkələrdə təhsil alacaq Azərbaycan gənclərinin seçim Qaydaları”na görə, xaricdə bakalavr təhsili almaq istəyən iddiaçıların təqdim etmələri tələb olunan sənədlər sırasında tam orta təhsil haqqında və ya orta ixtisas təhsili haqqında notarial qaydada təsdiq edilmiş sənədin surəti və bitirdiyi tam orta və ya orta ixtisas təhsili, və ya hazırda təhsil aldığı ali təhsil müəssisəsi tərəfindən rəsmi şəkildə təsdiqlənmiş zəmanət məktubu da var. Bu o deməkdir ki, orta məktəbi bitirən, lakin 18 yaşına çatmayan ölkə vətəndaşları da proqramdan bəhrələnmə bilirlər.

? Proqramda təhsil üçün xərclənən pulun təhsil bitəndən sonra geri qaytarılması nəzərdə tutulubmu?

- Xeyr, belə hal nəzərdə tutulmayıb. Proqram çərçivəsində təhsil alanlardan tələb olunan təkəcə budur: Məzun olduqdan sonra geri dönərək 5 il müddətində vətəninə tərəqqisi naminə çalışmaq.

? Xaricdə təhsil proqramı üzrə məzun olanlara sosial paket (o cümlədən, mənzil də daxil olmaqla) təqdim olunurmu?

- Xeyr, belə bir paketin təqdim olunması nəzərdə tutulmayıb. Proqram məzunları üçün yalnız Azərbaycana qayıtdıqdan sonra burada işlə təmin olunmaları nəzərdə tutulur.

? Təhsili başa vuran məzunların işə qəbulu qaydaları necədir? Məzun özəl sektorda işləyə bilərmə, yoxsa hökmən dövlət idarəsində və yaxud dövlət şirkətlərində işə düzəlməlidir?

- Dövlət proqramında məzunların işlə təmin edilməsi məqsədilə işəgötürənlərlə səmərəli əlaqələrin yaradılması və bu sahədə aparıcı ölkələrin təcrübəsinin öyrənilərək təkmil sistemin qurulması nəzərdə tutulur. Proqramın icrası məqsədilə qəbul edilmiş tədbirlər planında hazırlanan mütəxəssislərin potensialından ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında səmərəli istifadə olunması məqsədilə məzunlar üçün "məcburi xidmət" prinsipi (dövlət və ya ictimai tələbatlar baxımından "məcburi xidmət"ə ehtiyac duyulan sahələr, "məcburi xidmət" müddəti, "məcburi xidmət" şərtləri və s. məsələlər) üzrə qaydaların və normativlərin hazırlanması, həmçinin məzunların işlə təmin edilməsi məqsədilə dövlətlə işəgötürənlər arasında əməkdaşlığın qurulması

təsbit edilib. Bu işin həyata keçirilməsi isə Nazirlər Kabineti, Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, İqtisadi İnkişaf Nazirliyi və Maliyyə Nazirliyinə həvalə edilib. Lakin hələlik proqram məzunlarının ölkəyə qayıtdıqdan sonra işlə təmin olunması mexanizmini müəyyənləşdirən hüquqi-normativ baza qəbul edilməyib. Təhsil Nazirliyindən mətbuata verilən məlumatda bildirilir ki, Dövlət Proqramı çərçivəsində xaricdə təhsilini başa vuran ölkəyə qayıdanların işlə təminatı üçün ayrıca qurum yaradılacaq. Bu məqsədlə Nazirlər Kabinetinə qaydalar hazırlanaraq təqdim edilib. Qaydalarda xaricdə dövlət proqramı ilə təhsil alan gənclərin müvafiq dövlət qurumlarına göndərişlə getmələri, onların dövlət qulluğunda işə qəbulunun imtahanda iştirak etmədən birbaşa müsahibə yolu ilə aparılması əksini tapacaq.

Proqram və tədbirlər planından görünür ki, məzunların ölkəyə qayıtdıqdan sonra bilavasitə dövlətin mütəxəssisə ehtiyac duyduğu sahələrdə - yəni dövlət və onun maraqlarını təmin və müdafiə edən qurumlarda işləmələri nəzərdə tutulur. Bu baxımdan, özəl sektorda işləməyə qanunvericilikdə hər hansı məhdudiyət nəzərdə tutulmur.

? Təhsil üzrə Komissiya nə vaxt yaradılıb? Tərkibində kimlər var?

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Təhsil üzrə Komissiya Azərbaycan Res-

publikası Prezidenti İlham Əliyevin 30 may 2005-ci il tarixli, 831 sayılı sərəncamı ilə yaradılıb. Komissiyanın yaradılmasında məqsəd ölkənin təhsil sisteminin müxtəlif pillələrində təhsilin səviyyəsini müasir standartlara uyğunlaşdırmaq, təhsil müəssisələrində təhsilin keyfiyyətinin monitorinqini həyata keçirmək, təhsil sahəsində mövcud problemləri vaxtaşırı təhlil edərək müvafiq tədbirlər görülməsini təmin etməkdir.

Komissiyanın birinci tərkibində ictimai təşkilatların və Milli Məclisin nümayəndələri də təmsil olunub. Lakin ölkə prezidentinin 7 fevral 2011-ci il tarixli, 1306 sayılı sərəncamı ilə Komissiyanın yeni tərkibi təsdiq olunub. Bu tərkibə Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev (sədr), Baş nazirin müavini Elçin Əfəndiyev, Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti Mahmud Kərimov, Prezident Administrasiyasının Humanitar siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Fatma Abdullazadə, təhsil naziri Misir Mərdanov, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov, iqtisadi inkişaf naziri Şahin Mustafayev, maliyyə naziri Samir Şərifov, gənclər və idman naziri Azad Rəhimov və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının sədri Məleykə Abbaszadə daxildir.

? **Dövlət proqramı çərçivəsində təhsil alanlar üçün hər hansı bir girov qoyulması nəzərdə tutulurmu?**

- Dövlət proqramı əsasında təhsil alan gənclərin bütün xərcləri bu proqram əsasında ödənilir və bunun üçün hər hansı bir girovun qoyulması nəzərdə tutulmayıb. Proqram iştirakçılarından tələb olunan əsas öhdəlik təhsil müddəti bitəndən sonra Azərbaycana qayıdaraq 5 il dövlətin ehtiyac duyduğu sahələrdə işləməkdir.

? Hazırda Azərbaycanda xaricdə təhsilin neçə forması fəaliyyət göstərir?

- Ölkəmizdə xaricdə təhsil almanın bir neçə forması var. Onlar aşağıdakılardan ibarətdir:

- *Öz imkanları hesabına xaricdə təhsil;*
- *Müxtəlif təhsil mübadilə proqramlarını həyata keçirən təşkilat və digər donor qurumların təqaüdləri hesabına xaricdə təhsil;*
- *Dövlət xətti ilə, yəni təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında ikitərəfli razılaşmalar əsasında Azərbaycan vətəndaşları üçün ayrılan təqaüdlər hesabına Təhsil Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən xaricdə təhsil;*
- *Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 aprel 2007-ci il tarixli 2090 sayılı sərəncamı ilə təsdiq edilmiş «2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı» çərçivəsində xaricdə təhsil.*

? İndiyədək dövlət səviyyəsində təhsil sahəsində hansı saziş və protokollar imzalanıb?

- Təhsil Nazirliyinin xarici ölkələrin müvafiq qurumları ilə imzaladığı saziş və protokolların siyahısı ilə aşağıda tanış ola bilərsiniz:

1. *Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Xarici İşlər, Milli Təhsil və Dövlət Nazirlikləri arasında imzalanmış Niyət Protokolu. Bakı, 28 fevral 1992*
2. *Azərbaycan Respublikası Xalq Təhsili Nazirliyi ilə Türkiyə Respublikası Milli Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Müqavilə. Bakı, 1992*
3. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə İran İslam Respublikası Mədəniyyət və Ali Təhsil Nazirliyi arasında elm, təhsil və elmi-tədqiqatlar sahəsində əməkdaşlıq haqqında Memorandum. Bakı, 28 oktyabr 1993-cü il*
4. *Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında təhsil və elm sahəsində əhatəli əməkdaşlıq haqqında Protokol. Ankara, 9 fevral 1994-cü il*
5. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı hökuməti arasında təhsil, elm və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. London, 23 fevral 1994-cü il*

6. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Rumıniya hökuməti arasında elm, təhsil, mədəniyyət və idman sahələrində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Buxarest, 2 iyul 1995-ci il*
7. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Rusiya Federasiyası hökuməti arasında yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Moskva, 25 iyul 1995-ci il*
8. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Türkiyə Respublikası Ali Təhsil Şurası arasında ali təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair Niyət Protokolu. Ankara, 30 noyabr 1995-ci il*
9. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Ukrayna hökuməti arasında yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Kiyev, 22 dekabr 1995-ci il*
10. *Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Türkmənistan hökuməti arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 18 mart 1996-cı il*
11. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Gürcüstan hökuməti arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 18 fevral 1997-ci il*

12. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Türkiyə Respublikası Milli Təhsil Nazirliyi arasında imzalanmış təhsil və elm sahəsində əməkdaşlıq Protokolu. Bakı, 1 mart 1997-ci il*
13. *Avropa regionunda ali təhsil sahəsində ixtisasların tanınması haqqında 11 aprel 1997-ci il Lissabon Konvensiyası*
14. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Ukrayna Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Kiyev, 24 mart 1997-ci il*
15. *Yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində Azərbaycan Respublikası hökuməti və Qırğızıstan Respublikası hökuməti arasında əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 23 aprel 1997-ci il*
16. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Türkiyə Respublikası Ali Təhsil Şurası arasında ali təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair Niyət Protokolu. Ankara, 30 may 1997-ci il*
17. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Qazaxıstan Respublikası Təhsil və Mədəniyyət Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Almata, 10 iyun 1997-ci il*

18. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə Moskva şəhərinin Təhsil Komitəsi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 13 iyun 1997-ci il*
19. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Özbəkistan Respublikası hökuməti arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Daşkənd, 18 iyun 1997-ci il*
20. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Özbəkistan Respublikası hökuməti arasında yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Daşkənd, 18 iyun 1997-ci il*
21. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Moldova Respublikası hökuməti arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 27 noyabr 1997-ci il*
22. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Gürcüstan hökuməti arasında yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Tbilisi, 27 dekabr 1997-ci il*
23. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Britaniya Şurası arasında Saziş, Bakı, 22 may 1998-ci il*

24. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Türkiyə Cümhuriyyəti Milli Eytim Başqanlığı və Yüksək Öyrətim Kurulu Başqanlığı arasında Təhsil və Elm sahələrində imzalanan Razılıq Protokolu. Ankara, 4 noyabr 1998-ci il*
25. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Ukrayna Nazirlər Kabineti arasında elmi adların və təhsil sənədlərinin qarşılıqlı tanınması və ekvivalentliyi haqqında Saziş. Bakı, 16 mart 2000-ci il*
26. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Türkiyə Respublikasının Milli Təhsil Nazirliyi arasında təhsil və elm sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 1 dekabr 2000-ci il*
27. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Beynəlxalq Təhsil üzrə Amerika Şuraları (AC-CELS) arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 9 iyun 2001-ci il*
28. *Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Belarus Respublikası hökuməti arasında yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 9 avqust 2001-ci il*
29. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Rusiya Federasiyası Təhsil Nazirliyi*

arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Protokol. Bakı, 1 fevral 2002-ci il

30. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə İran İslam Respublikası Elm, Tədqiqat və Texnologiya Nazirliyi arasında təhsil və tədqiqat əməkdaşlıq haqqında Memorandum. Tehran, 20 may 2002-ci il*

31. *2002-2005-ci illərdə təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında saziş. Pekin, 17 iyun 2002-ci il*

32. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Rusiya Federasiyası hökuməti arasında təhsil, elmi dərəcə və elmi adlar haqqında sənədlərin qarşılıqlı tanınması sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Moskva, 23 sentyabr 2002-ci il*

33. *GÜÖAM iştirakçısı olan dövlətlərin Təhsil Nazirlikləri arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Yalta, 4 iyul 2003-cü il*

34. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə ABŞ Sülh Korpusu arasında əməkdaşlıq haqqında Memorandum. Bakı, 8 dekabr 2003-cü il*

35. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Qazaxıstan Respublikası hökuməti arasında elmi-texniki əməkdaşlıq haqqında Saziş. Astana, 1 mart, 2004-cü il*
36. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Gürcüstan Təhsil və Elm Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. 4 mart 2004-cü il*
37. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Beynəlxalq Tədqiqatlar və Mübadilələr Şurası (IREX) arasında «Azərbaycanın orta məktəblərində sosial fənlər üzrə müəllim hazırlığı sahəsində tədris proqramının inkişafı layihəsi»nə dair razılıq Memorandumu. Bakı, 10 iyul 2004-cü il*
38. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Rumıniya Təhsil və Tədqiqatlar Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Saziş. Buxarest, 11 oktyabr, 2004-cü il*
39. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə İran İslam Respublikası Təhsil Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Memorandum. Tehran, 26 yanvar 2005-ci il*
40. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində*

*əməkdaşlıq haqqında Protokol. İslamabad,
13 aprel 2005-ci il*

*41. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi
ilə Misir Ərəb Respublikasının Ali Təhsil və
Elmi Tədqiqatlar Nazirliyi arasında 2005-
2007-cü illər üçün ali təhsil sahəsində
əməkdaşlıq haqqında proqram. Qahirə, 23
aprel 2005-ci il*

*42. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə
BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə
Təşkilatı (YUNESKO) arasında əməkdaşlıq
haqqında Qarşılıqlı Anlaşma Memoran-
dumu Bakı, 23 avqust 2005-ci il*

*43. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə
«Cicso Systems International BV» arasında
Akademiya Proqramının genişləndirilməsi
ilə bağlı Anlaşma Memorandumu. 21 noyabr
2005-ci il*

*44. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə
«INTEL Technologies, Inc» şirkəti təhsil
sahəsində informasiya-rabitə texnologiya-
larından istifadəyə dair qarşılıqlı anlaşma
və niyyətlərə dair Memorandum. Bakı, 29
mart 2006-cı il*

*45. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə
«Microsoft Azerbaijan» arasında təhsil*

sistemində müasir informasiya texnologiyalarının inkişafı sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu. Bakı, 22 iyun 2006-cı il

46. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Tatarıstan Respublikası Təhsil və Elm Nazirliyi arasında təhsil sahəsində birgə əməkdaşlıq Proqramı. Bakı, 1 avqust 2006-cı il*

47. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Latviya Respublikası Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Riqa, 4 oktyabr 2006-cı il*

48. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Belarus Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Minsk, 16 oktyabr 2006-cı il*

49. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə BMT İnkişaf Proqramı arasında «Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı» layihəsinin ikinci mərhələyə keçidi və büdcəsinin artırılması ilə bağlı Memorandum. Bakı, 10 noyabr 2006-cı il*

50. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri hökuməti arasın-*

da ali təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Abu-Dabi, 20 noyabr 2006-cı il

51. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Ali Təhsil Nazirliyi arasında elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Memorandum. Bakı, 15 yanvar 2007-ci il*
52. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə İslam Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatı (ISESKO) arasında əməkdaşlıq haqqında Protokol. Bakı, 28 aprel 2007-ci il*
53. *Azərbaycan Respublikası, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə Təşkilatı ilə Azərbaycan Respublikası hökuməti və Heydər Əliyev Fondu arasında «Fund-in-trust» layihəsi üçün İcra Planına dair Saziş. Bakı, 18 iyun 2007-ci il*
54. *2007-2009-cu illər üçün Azərbaycan Respublikası hökuməti və İordaniya Həşimilər Krallığı hökuməti arasında Təhsil, Elm, Mədəniyyət və İncəsənət, Gənclər və İdman, Səhiyyə və Media sahələrində əməkdaşlıq üzrə İcraedici Proqram. Əmman, 29 iyul 2007-ci il*
55. *Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Fransa Dövlət Ali və Orta*

*təhsilinin Təşkili Mərkəzi (CNOUS) arasında
“2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin
xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”
çərçivəsində Fransaya göndərilən tələbələrə
ayrılan təqaüdlərin inzibati idarəedilməsi
barədə Saziş Bakı, 2 avqust 2007-ci il*

56. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Tacikistan Respublikası hökuməti arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 13 avqust 2007-ci il*

57. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, Elm və Mədəniyyət təşkilatı arasında əməkdaşlıq üzrə Anlaşma Memorandumu. Bakı, 24 avqust 2007-ci il*

58. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Açıq Cəmiyyət Əqli Sağlamlıq Təşəbbüsü Təşkilatı arasında Anlaşma Memorandumu. Bakı, 24 sentyabr 2007-ci il*

59. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Koreya Respublikasının Təhsil və İnsan Ehtiyatlarının İnkişafı Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu. Bakı, 24 yanvar 2008-ci il*

60. *Alman Akademik Mübadilə Xidməti (Deutscher Akademischer Austausch Dienst)*

ilə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi arasında Azərbaycan tələbələrinin Almaniyada təhsili üzrə təqaüd proqramı ilə bağlı Saziş. Bakı, 16 iyun 2008-ci il

61. *Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Amerika Birləşmiş Ştatları hökuməti arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 19 iyun 2008-ci il*

62. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Özbəkistan Respublikası hökuməti arasında humanitar sahədə əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 11 sentyabr 2008-ci il*

63. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə Türkmənistanın Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Aşqabad, 28 noyabr 2008-ci il*

64. *Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlətlərarası Müştərək Komissiyanın 7-ci iclasının nəticələri barədə Memorandum. Bakı, 19 fevral 2009-cu il*

65. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə İordaniya Həşimilər Krallığının Tərbiyə və Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Niyyət Protokolu. Əmman, 20 aprel 2009-cu il*

66. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və İsrail Dövləti hökuməti arasında mədəniyyət, təhsil və elm sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 28 iyun 2009-cu il*
67. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və Kabardin-balkar Respublikası (Rusiya Federasiyası) arasında ticarət-iqtisadi, elmi-texniki və mədəni əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 29 iyun 2009-cu il*
68. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və ABŞ-ın Beynəlxalq Təhsil İnstitutu arasında İnzibati Xidmət Müqaviləsi. Bakı, 1 iyul 2009-cu il*
69. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Suriya Ərəb Respublikasının Ali Təhsil Nazirliyi arasında ali təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 8 iyul 2009-cu il*
70. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə Suriya Ərəb Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında ümumi təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş. Bakı, 8 iyul 2009-cu il*
71. *Azərbaycan Respublikası hökuməti və İordaniya Haşimilər Krallığı hökuməti arasında 2010-2011-2012-ci illər üçün elm və təhsil, mədəniyyət və incəsənət, gənclər və idman, arxeologiya, səhiyyə və media sahələri üzrə İcraedici Əməkdaşlıq Proqram. Əmman, 12 oktyabr 2009-cu il*

72. *“Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Belarus Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında 2010-2011-ci illərdə təhsil sahəsində əməkdaşlıq üzrə sazişin həyata keçirilməsi barədə Protokol”u. Minsk, 12 noyabr 2009-cu il*
73. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə “Microsoft” şirkəti arasında “Təhsildə əməkdaşlıq Azərbaycan” Anlaşma Memorandumu. Bakı, 10 dekabr 2009-cu il*
74. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Uşaq Fondu (UNICEF) arasında “Uşaqların ailələrə verilməsi və alternativ qayğı ilə əhatə olunması mexanizminin yaradılması” layihəsinin həyata keçirilməsi üçün birgə əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu. Bakı, 9 mart 2010-cu il*
75. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Hilfsverk Avstriya Beynəlxalq Təşkilatı arasında «Yerli hakimiyyət orqanları ilə qeyri-hökumət təşkilatları arasında himayədar (foster) qayğı və ailə əsaslı xidmətlər üzrə əməkdaşlıq modelinin işlənilib hazırlanması» pilot layihəsinə dair Qrant Sazişi. Bakı, 16 mart 2010-cu il*

*76. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi
və Estoniya Respublikasının Təhsil və
Tədqiqat Nazirliyi arasında təhsil sahəsində
əməkdaşlıq haqqında Saziş. Tallin, 7 aprel
2010-cu il*

? Zəhmət olmasa, TOEFL barədə ətraflı məlumat verərdiniz?

- TOEFL (Test of English as a Foreign Language) – ingilis dilinin əsas vərdişlərini qiymətləndirən əcnəbi üçün beynəlxalq imtahanıdır. TOEFL imtahanının əsas məqsədi – ana dili ingilis dili olmayan şəxslərin səviyyəsini qiymətləndirməkdir.

TOEFL sertifikatı ABŞ-ın, Kanadanın, eləcə də, Avropa ölkələrinin 2400-dən artıq kollec və universitetlərinə daxil olmaq üçün əsas şərtlərdən biri hesab olunur. Eləcə də, bir çox elmi və professional sertifikatlaşdırma proqramları namizədlərdən TOEFL tələb edir. Bundan başqa, TOEFL təhsil qrantları təqdim edən dövlət strukturları, beynəlxalq təşkilatlar, müxtəlif lisenziyalaşdıran və sertifikatlaşdıran təşkilatlar tərəfindən ingilis dilinə sahib olma səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunur.

TOEFL aşağıdakı hissələrdən ibarətdir:

Dinləmə qabiliyyəti (Listening) - TOEFL imtahanının bu hissəsi amerikan şifahi nitqini anlama qabiliyyətini qiymətləndirir. Dialoqlar səslənir, kompüterin ekranında isə danışanların foto şəkilləri əmələ gəlir. Dinləmə qabiliyyəti 3 hissədən ibarətdir. Birinci hissədə (Part A) 2 iştirakçı arasında qısa dialoqların dinlənməsi təqdim olunur. Hər dialoqdan sonra 4 cavab variantı ilə sual təqdim edilir. Dialoq və suallara yalnız bir dəfə qulaq asılır. İkinci hissədə (Part B) daha uzun dialoqlar təqdim olunur. Hər dialoqla yanaşı bir neçə sual olur. Üçüncü hissədə (Part C) bir neçə monoloq və bu monoloqların tərkibinə aid suallar təqdim olunur. Hər monoloqun ardınca 4 cavab variantlı bir neçə sual gəlir.

Qrammatik konstruksiyalar (Structure) - İmtahanın bu hissəsi müasir yazılı ingilis dili üçün xarakterik olan qrammatik konstruksiyaların öyrənilməsi qabiliyyətini qiymətləndirir. Birinci növ tapşırıq cümlələri tamamlamaqdır. Hər cümlə üçün 4 söz variantı və ya söz birləşməsi gətirilir. Onlardan yalnız birini, cümləni tamamlayan sözü və ya söz birləşməsini seçmək lazımdır. İkinci növ tapşırıqda 4 altından xətt çəkilmiş söz və ya söz birləşməsi ilə cümlə göstərilir. Altından xətt çəkilmiş söz və ya söz birləşmələrindən yalnız biri qrammatik cəhətdən səhvdir, bu səhvi tapmaq və ayırmaq lazımdır.

Oxumaq (Reading) - TOEFL imtahanının bu hissəsi müxtəlif üslublu və tərkibli, dərş prosesində istifadə olunan qısa mətnləri oxumaq və anlamaq qabiliyyətini yoxlayır. Tapşırıq oxu üçün mətnlərdən və onlara aid suallardan ibarətdir. Ümumiyyətlə 5-6 mətn oxumaq lazımdır. Hər mətnə cavab üçün 4-8 sual təqdim olunur.

Yazmaq (Writing) - İmtahanın sonuncu hissəsi ingilis dilində yazmaq qabiliyyətini yoxlayır. Tapşırığın mahiyyəti verilmiş mövzuya aid 200-300 söz həcmində inşa yazmaqdan ibarətdir.

TOEFL testinin bütün əsas bölmələri yerinə yetirildikdən sonra hər bölmə üzrə yığılan ballar və yekun bal hesablanır. Hər düzgün cavab, bölmələr üzrə balı və yekun balın kəmiyyətini artırır. Səhv cavablar hesaba alınmır. Hər bölmə üzrə balların kəmiyyəti 31-68 arasında dəyişir. Ümumi bal 40 baldan 300 bala kimi ola bilər.

Rəsmi nəticələr üç həftədən sonra məlum olur. Amerika universitetinə daxil olmaq üçün orta hesabla 213 baldan 250 bala kimi toplamaq lazımdır.

TSE (Test of Speaking English) sizin ingilis dilində danışıq qabiliyyətinizi yoxlayır. Bunun üçün yazılı və ya maqnitofona yazılmış suallar təqdim olunur ki, bu suallara cavab vermək lazımdır. Bundan başqa, qrafik, cədvəl şəklində kiçik situasiyalar təqdim olunur ki, bunlar

əsasında öz şərtlərinizi verməlisiniz. Cavablar pilyonkaya yazılır. TSE TOEFL imtahanının ballarının ümumi kəmiyyətinə təsir etmir. Onun əsas məqsədi imtahan olunanın hansı səviyyədə ingilis dilinə sahib olmasını müəyyən etməkdir.

TOEFL sertifikatının fəaliyyət müddəti iki ildir. Bundan əlavə, bir çox amerikan universitetləri qəbul olunmamışdan bir il əvvəl əldə olunmuş nəticələri nəzərdən keçirirlər.

? TOEFL-i neçə gün ərzində vermək mümkündür?

- Dünyanın bir çox ölkəsində keçirilən TOEFL imtahanı yerindən asılı olaraq aşağıdakı 3 formada təşkil edilir:

1. Kağız əsaslı test (TOEFL PBT) - İnternetin mümkün olmadığı yerlərdə kağız əsaslı test imtahanı verilir. Namizədlər ya onlayn, ya da TOEFL bülletenini doldurmaqla ənənəvi qaydada qeydiyyatdan keçməlidirlər. TOEFL PBT imtahanları ildə 6 dəfə - namizədlər tərəfindən seçilmiş vaxtda verilir. İştirakçılar istədikləri qədər imtahan verə bilər, lakin universitetlər və kolleclər adətən sonuncu imtahanın nəticəsini nəzərə alırlar. TOEFL PBT imtahanları 3 saat davam edir və maksimum 677 bal toplamaq mümkündür.

2. Kompüter əsaslı test (TOEFL CBT) - Zamanın tələbi ilə TOEFL imtahanlarında kompüter texnikasının imkanlarından istifadə

olunmağa başlandı. Bununla da imtahanın formatı tamamilə dəyişdi. Burada suallar çətinlik səviyyəsinə görə TOEFL sual bankından avtomatik seçilərək bir-bir ekranda göstərilir. Namizədlər hər sual üçün yalnız bir cavab verə bilirlər və I tipli imtahanda olduğu kimi, burada da yazdığını geri dəyişmək imkanı yoxdur, həmçinin boş qalmış variantı saxlayıb növbəti suala keçmək də mümkün deyil. İmtahan təxminən 3,5 saat davam edir. İmtahanda maksimum 300 bal toplamaq mümkündür.

3. *İnternet əsaslı test (TOEFL İBT)* - İnternet əsaslı test 2005-ci ildən etibarən tədrisən kompüter və kağız əsaslı testi əvəz etməyə başladı. TOEFL İBT 2005-ci ildən ABŞ, Kanada, İngiltərə, Fransa, Almaniya və İtaliyada mərhələli şəkildə təqdim edilib. 2006-cı ildən isə artıq dünyanın digər ölkələrində tətbiq edilir. İnternetin sürətli inkişafı həm testin formatına, həm də mövcud olan bir sıra çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına yardım edir. İmtahanın bu növü digərlərindən çətin olmasına baxmayaraq, bu gün ən çox TOEFL İBT-yə müraciət olunur. İştirakçılara TOEFL İBT imtahanı 4 saat davam edir, maksimum 120 bal toplamaq olar. TOEFL digər növlərindən fərqli olaraq bu imtahan ərzində iştirakçılara qeyd götürməyə icazə verilir, lakin namizədlər həftədə bir dəfədən artıq imtahan verə bilməzlər.

? IELTS (International English Testing System) nədir?

- International English Testing System (IELTS) testləşdirmə sistemi ingilisdilli ölkələrdə oxumaq və işləmək istəyənlərin ingilis dili üzrə biliklərinin səviyyəsi üçün ümumi standartı müəyyənləşdirmək üçün yaradılmışdır.

IELTS imtahanını müvəffəqiyyətlə vermək üçün ingilis dilinin öyrənilməsinə auditoriya məşğələlərinin 600-800 saatını sərf etmək lazımdır. IELTS imtahanına hazırlığı ümumi qəbul olunmuş klassifikasiyaya müvafiq “Intermediate” səviyyəsini keçdikdən sonra başlamaq olar. 16 yaşı tamam olmamış kəslərə IELTS imtahanını vermək tövsiyə olunmur.

IELTS imtahanının verilməsi bir çox İngiltərə, Avstraliya, Yeni Zelandiya və Kanada universitetlərinə daxil olmaq, eləcə də, orta və professional səviyyəli təhsil proqramlarında və treninqlərdə iştirak etmək üçün tələb olunur. Bununla yanaşı, IELTS xaricdə işləmək və yaşamaq istəyənlər üçün vacib klassifikasiya göstəricisidir.

IELTS aşağıdakı hissələrdən ibarətdir:

- ***Oxumaq (Reading)***
- ***Yazmaq (Writing)***
- ***Dinləmə qabiliyyəti (Listening)***
- ***Şifahi test (Speaking)***

“Listening” və “Speaking” tapşırıqları hamı üçün eynidir. “Reading” və “Writing” tapşırıqlarını isə siz IELTS-i verərkən qarşınıza qoyduğunuz məqsəddən asılı olaraq seçə bilərsiniz. Əgər siz ingilisdilli ali məktəblərdə və

ya aspiranturada oxumağı planlaşdırırsınızsa, onda “Academic” variantını seçmək məqsədəuyğundur. Əgər siz orta təhsilinizi bitirmək, işləmək və ya hər hansı kurs keçmək, eləcə də, imiqrasiya üçün ingilisdilli ölkəyə getməyə hazırlaşırırsınızsa, onda “General Training” variantını seçmək daha məqsədəuyğundur.

Reading - Bu testi verərkən akademik (“Academic”) və ya ümumi (“General Training”) istiqamətli tapşırıq seçmək lazımdır. Testin akademik variantına ingilisdilli universitetlərdə və ya aspiranturada oxumağa hazırlaşanlar üçün maraqlı və vacib olan mətnlər daxildir. “General Training Reading” variantının mətnləri – gündəlik həyatın müxtəlif situasiyaları, sosial məsələləri əhatə edən daha geniş tematikalı mətnlərdir. Testin hər iki variantı 3 bölmədən ibarətdir ki, cəmi 40 tapşırıq yerinə yetirmək lazımdır.

Writing - Bu testin tapşırıqlarını yerinə yetirməzdən əvvəl, Academic və General Training variantlarından birini seçmək lazımdır. Testin Academic variantı müəllimlərə və ya spesifik aqtoriyaya ünvanlanmış qısa inşaların və ya ümumi hesabatların yazılmasını tələb edir. Ümumi variantın tapşırığı özündə şəxsi, yarı rəsmi və rəsmi məktubların və ya verilmiş mövzuya aid inşaların yazılmasını birləşdirir. Testin hər iki variantına iki vacib tapşırıq dax-

ildir. 1-ci tapşırıq minimum 150 sözdən ibarət mətnin yazılmasını, 2-ci tapşırıq isə 250 sözdən ibarət mətnin yazılmasını tələb edir.

Listening – Bu, ingilis nitqinin dinləmə qabiliyyətinə aid testdir. Test 4 hissədən ibarətdir. Birinci 2 hissənin tapşırığı gündəlik həyatın müxtəlif situasiyalarına əsaslanmışdır, qalan 2 hissə isə daha çox dərs tapşırıqları ilə bağlıdır. Testin 40 tapşırığı özündə müvafiq cavab variantının seçilməsini, suallara qısa cavabları, mətnə, cədvəldə və ya diaqramda buraxılmış yerlərin doldurulmasını, sözlərin və cümlələrin qruplar üzrə bölünməsi, çatışmayan informasiyanın yazılmasını və s. birləşdirir.

Speaking - Test imtahançı ilə imtahan verən arasında şifahi müsahibə formasında aparılır və 3 hissədən ibarətdir. Birinci hissədə özünüz, ailəniz, təhsiliniz, işiniz, əyləncəniz və s. haqqında ümumi suallara cavab vermək lazımdır. 2-ci hissədə illustrativ material (foto şəkil, qrafik və s.) təqdim olunur və müəyyən mövzu üzrə öz fikrini söyləmək tapşırığı verilir. Sonra imtahançı bu mövzu üzrə 1-2 sual verir. 3-cü hissədə imtahançı və imtahan verən daha abstrakt, testin 2-ci hissəsində toxunulan suallarla bağlı mövzular üzrə müzakirə aparırlar.

Testləşdirmə zamanı nümayiş olunan və qiymət kağızında əks olunan səviyyə 2 il müdətində qüvvədədir. Güman edilir ki, böyük

zaman periodunda ingilis dilinə sahib olma səviyyəsi nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişilə bilər.

Hər 4 bölmə üzrə bal diaqramı, eləcə də, balların ümumi faizi 4 qrup üzrə sistemləşdirilmişdir. Onlar qiymət kağızında qeyd olunur. Qiymətlə yanaşı dilbilmə səviyyəsinin qısa xarakteristikası da qeyd olunur. Namizədin biliyi 9 ballıq şkala üzrə qiymətləndirilir. Nəticələr testi keçdikdən 2 həftə sonra məlum olur.

? HSK nədir və onu necə vermək lazımdır?

- Hanyu Shuiping Kaoshi (HSK) çin dilini bilən şəxslərə imtahanı verdikdən sonra verilən sertifikatdır. HSK xarici tələbələr üçün sertifikatlaşdırma formasında olan ixtisaslı imtahandır. HSK nəticələri bütün dünyada tanınır. HSK imtahanını müvəffəqiyyətlə verdikdən sonra alınan sertifikat Çin Təhsil Nazirliyi tərəfindən sənəd formasında qəbul olunur və beynəlxalq səviyyədə tanınır. HSK sertifikatın üstünlükləri bundan ibarətdir:

- *Çində təcrübədən keçmə vaxtı stipendiya əldə etmək üçün konkursda iştirak imkanı verir*

- *Çində bakalavr, magistr və aspirantura təhsilini almaq üçün universitetlərə daxil olmaq imkanını artırır (bunun üçün 4-6 səviyyəni bilmək tələb olunur)*

- *İşə daxil olan zaman tövsiyə xarakterli sənəd kimi qəbul olunur, ixtisasartırma*

keçərkən və Çin dilini bilən mütəxəssisə ehtiyac olan şirkətlərdə nəzərə alınır.

Əsas və orta səviyyəli imtahanlarının məzmunu aşağıdakı tapşırıqlar daxil edilmişdir:

Kateqoriya	Söz ehtiyatı	Səviyyə	Sertifikat
HSK Yüksək	Heroqlif: 2865 Sözlər: 8840	12	Yüksək A
		11	Yüksək B
		10	Yüksək C
HSK Orta	Heroqlif: 2194 Sözlər: 5257	9	Orta A
		8	Orta B
		7	Orta C
HSK Başlanğıc	Heroqlif: 1603 Sözlər: 3052	6	Başlanğıc A
		5	Başlanğıc B
		4	Başlanğıc C
HSK Baza	Heroqlif: 800 Sözlər: 1033	3	Baza A
		2	Baza B
		1	Baza C

- *Dinləmək.*
- *Qrammatik konstruksiyalar.*
- *Oxu*
- *Yazı tapşırığı*

Ən yüksək səviyyəli testə digər məsələlərlə yanaşı əlavə danışiq və mürəkkəb formalı yazı tapşırığı da aid edilir.

? CILS nədir?

- The Certificazione di Italiano come lingua straniera (CILS) İtalyan dilinin xarici dil kimi yaxşı yiyələndiyini təsdiqliyən sertifikatdır. Foreigners University of Siena tərəfindən orda təhsil alan şəxslərin İtalyan dilini xarici dil kimi müxtəlif səviyyələrdə dolğun şəkildə bitirdikdən sonra verilir. Bu sertifikat İtalyanın Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən təsdiqlənir və müxtəlif İtaliya universitetləri və İtalyanın yüksək səviyyəli müəssisələri tərəfindən tanınır. Sertifikat rəsmi şəkildə bütün səviyyələri bitirdikdən sonra verilir. 6 səviyyə mövcuddur. Səviyyəni artırıdınca dilə sahib olma mükəmməlliyi artır. Ən aşağı səviyyə A1 və A2 səviyyəsi hesab olunur. Bundan sonra CILS Uno (B1) → CILS Due (B2) → → CILS Tre (C1) → CILS Quattro (C2).

C2 ən yüksək səviyyə hesab olunur. Hər səviyyədə speaking, writing, listening, reading üzrə imtahan verilməlidir.

? TestDaF nədir?

- Bir Almaniya universitetində oxumaq üçün kafi dərəcədə alman dilinə sahib olduğunuzu sübut etməyiniz lazımdır. Lazım olan almanca məlumatınızı DSH və ya "Xarici Dil Olaraq Almanca İmtahanı"nı, qısaca, TestDaF imtahanını müvəffəqiyyətlə verərək sübut edə bilərsiniz. Hər iki imtahan bütün Almaniya universitetləri

tərəfindən kafi qrammatikanın dəlili olaraq qəbul edilir. Aralarındakı təməl fərq DHS imtahanına universitetlər daxilində yalnız bir dəfə girə bilmə imkanının olması və bu imtahanın ildə bir dəfə verilməsidir. Digər tərəfdən, TestDaF imtahanını istənilən qədər verə bilərsiniz. Alman universitetləri xarici tələbələr üçün TestDaF imtahanında 4-cü Səviyyə (TDN 4) nəticəsini dil biliyinin dəlili olaraq qəbul edirlər.

? TCF sertifikatını necə əldə etmək olar?

- Fransada təhsil almaq üçün fransız universitetlərinin əsas tələbi hesab olunan vacib şərt TCF (Test de Connaissance du Français) dil sertifikatını əldə etməkdir. Məlumat üçün qeyd edək ki, TCF imtahanı bir çoxumuzun yaxından bələd olduğu TOEFL imtahanının quruluşuna bənzəyir. Amma təbii ki, fərqli hissələri də var. TCF imtahanları Fransanın Bakıdakı səfirliyi tərəfindən ildə iki dəfə keçirilir - yanvar və mart aylarında. Fransada bakalavr təhsili almaq istəyənlərin imtahanı ilə master təhsili almaq istəyənlərin imtahanı arasında müəyyən fərq var. Əsas fərqlərdən biri ondan ibarətdir ki, bakalavr təhsili almaq istəyənlər TCF DAP imtahanından keçirlər və bu da yalnız yanvar ayında keçirilir. Bakalavr təhsili almaq istəyənlər sənədlərini CCF-ə (Centre Culturel Français - Fransa

səfirliyinin mədəniyyət mərkəzi) təqdim edirlər. CCF Füzuli 67 ünvanında yerləşir.

? GRE imtahanı nədir?

- GRE (Graduate Record Examination) Amerika Birləşmiş Ştatlarında magistr və doktorantura təhsili almaq üçün verilən imtahandır. Dünyanın bir çox məşhur universitetləri də humanitar fənlər üzrə (iqtisadiyyatdan başqa) GRE imtahanını tələb edirlər. Əsasən dəqiq fənlər üzrə təhsil almaq istəyənlər üçün nəzərdə tutulub. İki qrupa ayrılır:

1. *GRE General Test*

2. *GRE Subject Test*

GRE General Test imtahanını magistr və doktorantura oxumaq istəyən hər kəs verməlidir. GRE Subject Testi isə bəzi universitetlər tələb edir. Bir çox universitet birinci GRE imtahanını tələb edir. Bu imtahanların hər üçü Azərbaycanda keçirilir.

? GMAT imtahanı nədir?

GMAT (Graduate Management Admission Test). Amerika Birləşmiş Ştatlarında magistr (MBA) və iqtisadiyyat üzrə doktorantura dərəcələrində təhsil almaq istəyənlər bu imtandan keçməlidir. Belə ki, Amerika universitetlərinə magistr dərəcəsi və yaxud da doktorantura üçün müraciət etdikdə sizdən GMAT imtahanı tələb olunacaq. Bu bütün

universitetləri əhatə etmir. Bəzi dəqiq elmlər var ki, onlar üzrə magistr təhsili almaq istəyəndə bu imtahan tələb olunur. Bu imtahan dünyanın müxtəlif yerlərində keçirilir. Həmçinin bu imtahana hazırlıqlar da bir çox ölkələrdə mövcuddur. GMAT üç əsas bölümdən ibarətdir:

1. Oxuma (verbal) biliklər

2. Riyazi (quantitative) biliklər

3. Analitik yazı (analytical writing) biliklər

GMAT imtahanı da TOEFL imtahanı kimi kompüter vasitəsilə keçirilir. Lakin dünyanın bəzi ölkələri var ki, orada kompüterlə imtahan vermək mümkün olmadıqda yazılı olaraq GMAT imtahanı vermək mümkündür. Qeyd etdiyim kimi, GMAT imtahanında ingilis dili səviyyəsi ilə yanaşı, digər vacib olan ixtisaslardan da səviyyə yoxlanılır.

GMAT imtahanı hal-hazırda MBA proqramı üçün daha məşhurdur və dünyanın ən reytingli universitetləri MBA üçün bu imtahandan yüksək nəticə tələb edirlər. Təkcə Amerika deyil, eyni zamanda bir çox ölkələrin güclü universitetləri bunu tələb edir.

? SAT testi nə ilə əlaqədardır?

SAT (Scholastic Aptitude Test) Amerika Birləşmiş Ştatlarında bakalavr təhsili almaq istəyənlər üçün tələb olunur. Amerikada bütün şagirdlər universitetə qəbul olunmaq üçün SAT imtahanı verirlər. SAT imtahanı iki qrupa ayrılır:

1. SAT I – Reasoning Test

2. SAT II – Subject Test

Bu imtahanlar The College Board tərəfindən keçirilir. SAT imtahanı iki qrupda olmasına baxmayaraq, bir çox universitetlər əsasən SAT I tələb edirlər. Reytingli universitetlər isə hər iki SAT imtahanını tələb edirlər. SAT imtahanında hər bölmə üzrə minimum bal 200, maksimum bal isə 800 baldır(yəni toplam maksimal 2400). Yüksək səviyyəli universitetlərə qəbul olmaq üçün hər komponent üzrə ən azı 600 – 700 bal toplamaq lazımdır. SAT-ın üç növü vardır: Yazı (writing), tənqidi oxuma (critical reading), Riyaziyyat (mathematics). Müddəti 5 ildir.

Son zamanlar azərbaycanlılar üçün önəmli ölkə olan Türkiyə universitetləri də YÖS imtahanını ləğv edərək SAT imtahanı tələb edirlər. Belə ki, nüfuzlu Türkiyə universitetlərinə qəbul olunmaq üçün SAT və üstəgəl TOEFL imtahanı vermək tələb olunur. Bu, daha çox ingilisdilli proqramlara aiddir. Bununla yanaşı, proqram türk dilində olarsa, o zaman TÖMER və ya ALES imtahanı verməlisiniz. Əks halda, bakalavr dərəcəsinə başlamazdan əvvəl bir il türk və ya ingilis dilini oxumaq lazımdır.